(ZEITUNGSDRUCKSACHE)

КРАКІВСЬКІ ВІСТІ

Ч. 91. Краків, 16. вересня 1940. Рік I.

„Krakauer Nachrichten"
Ukrainische Volkszeitung
für das
General-Gouvernement

Adresse der Redaktion:
„Krakauer Nachrichten"
Krakau, Orzeszkowagasse 7/II
Fernsprecher 104-81.

Adresse der Administration:
Krakau, Karmeliterstrasse 34
Fernsprecher 230-39

30 сот.

ПЕРЕДПЛАТА
в краю і закордоном:
місячно 3 зол. 50 сот
чвертьрічно 10 зол. 50 сот.
піврічно 20 золотих
річно 40 золотих
Курс 1 нім. марки 2 зол.
Адреса Редакції: Краків,
Ожешкової 7, тел. 104-81
Адреса: Адміністр. Краків,
Кармелітська 34, тел. 230-39
Дирекції: ч. тел. 137-42

Народній часопис для Ґенерал-Ґубернаторства

ВИХОДИТЬ В ПОНЕДІЛОК, СЕРЕДУ І ПЯТНИЦЮ

Льондон день і ніч під градом бомб

Берлін, 11. 9. Начальна команда німецької армії подає: Минулої ночі ворог скинув бомби в різних місцях північної Франції, Бельгії і в північній Німеччині, які спричинили тільки незначні шкоди. Кільком ворожим літакам вдалося передертися над Берлін, щоб там скинути бомби. В мешканевій і торговельній дільниці вибухли в багатьох місцях пожежі. В середмістю поцілено дві лікарні. В дипльоматичній дільниці треба було опорожнити кілька вулиць, щоб оминути небезпеку завалення. Одна бомба впала на будинок райхстаґу, інша на академію мистецтв. Вбито 5 осіб, ранено багато. Енерґійна акція служби безпеки й помочі, а також охоронньої сторожі берлінського населення скоро зліквідувала пожежі від запальних бомб.

Важні військові уладження міста й пристані в Льондоні були також і вчора найважнішими цілями німецьких відплатних налетів. Вибухли нові, численні пожежі. — Притому збомбардовано також і інші важні з военних оглядів обекти, а саме портові уладження, летовища й фабрики на полудневому сході Англії. На полудне від Гебрид боевий літак затопив ворожий торговельний корабель містоти 8.000 тон, що плив під конвоем. Підчас атаків над Анґлією знищено 3 німецькі літаки. Протилетунська артилерія й нічні ловецькі літаки зістрілили по одному з ворожих літаків, що атакували Берлін. Морська артилерія на побережжі Каналу зістрілила 4 літаки.

Пополудні 11. 9. німецькі боеві летунські ескадри знову заатакували важні під військовим оглядом обекти в полудневосхідній Анґлії. В Льондоні обкидано успішно бомбами численні портові й промислові уладження, одночасно підпалюючи великий склад погінних матеріялів у Порт Вікторії в гирлі Темзи. У фабриці літаків Спітфайр у Савтгемптоні ушкоджено численні ґанґари. Підчас цих атаків розвинулися завзяті повітряні бої, в яких зістрілено 54 анґлійські літаки. Не вернулося 18 німецьких літаків.

Берлін, 12. 9. — В ночі з 11. на 12. 9. анґлійські літаки знов обкидали розривними й запальними бомбами мешканеві дільниці в багатьох містах північної Німеччини, м. ін. Гамбурґа, Бремена й Берліна. Внаслідок бомбардування вибухло багато пожеж, були втрати в мешкальних домах і робітничих оселях. Вбито 14 осіб, ранено 41. Завдяки акції протилетунської артилерії, дисципліні мешканців і енерґії самооборони вдалося запобігти більшим шкодам.

Німецькі бомбові й ловецькі ескадри продовжали днем і нічю свої відплатні атаки на Льондон. Обкидано бомбами доки й портові уладження, видні здалека через пожежі, дальше ґазівні, електрівні, фабрику вибухових матеріялів і зброї, які важко ушкоджено. У фабриці літаків в Савтгемптоні знищено 5 фабричних галь. Нічні атаки були спрямовані також на Ліверпуль і на інші пристані на західньому й полудневому побережжі Анґлії. В гирлі Темзи німецькі літаки заатакували конвойований транспорт, спричинили пожежу на одному контрторпедовцеві і на 4 торговельних кораблях. Поцілено також два дальші торговельні кораблі. Підчас атак на Льондон дійшло до численних, дуже завзятих повітряних боїв, в яких ворог утратив 67 літаків. В ночі протилетунська артилерія зістрілила дальших 6 анґлійських літаків над Німеччиною. Морська артилерія зістрілила 5 бомбовиків над побережжям Північного Моря, один над побережжям Каналу. Разом знищено 30 ворожих літаків. Не вернулося 20 німецьких літаків. — Одно з німецьких підводних суден під командою поручника Єніша затопило 40.000 ворожого тонажу. Інше з підводних суден затопило озброений торговельний корабель містоти 7.000 тон, що плив під конвоем.

Румунія менша — але самостійна

(Від власного кореспондента)

Букарешт, вересень 1940.

Хто уважно слідкував за розвитком подій в Румунії від вересня 1939 року до останніх днів, той не може не ствердити великих і далеко йдучих перемін не тільки у внутрішній політиці цієї країни, але також і в становищі Румунії на міжнародньому полі. Румунія була від довшого часу обектом політичних спекуляцій західніх демократій, передовсім Анґлії і Франції. Керманичі анґльо-французького бльоку зуміли відразу від версайської мирової конференції накинути Румунії свої політичні концепції, шкідливі для інтересів румунського народу. Ось чому давніша Румунія виявляла всі неґативні сторони західніх демократій і через те не могла спромогтися створити постійне, тривке і звязане з правдивими інтересами румунського народу правління. На цьому ґрунті виринали різні політичні кліки, які взаємно між собою ворогували, виснажували румунський національний орґанізм і врешті ставали знаряддям чужих впливів і чужої політичної гри. Хід війни і щораз більше значіння національ-соціялістичної Німеччини у світовій політиці були тими чинниками, які примусили румунські відповідальні круги перевести основну ревізію становища Румунії, як найбільшої на південному сході держави, а також радикально змінити методи правління. Еволюція в цих двох напрямках відбувалася дуже виразно впродовж останніх кількох місяців і довела до скристалізування нових засад в румунському політичному житті. Творчі елементи румунського громадянства, які боролись завсіди за тотальний національний світогляд і за незалежність румунської політики, творять тепер головну підставу нового правління.

Цілком зрозуміло, що і в закордонній політиці Румунії прийшла переоцінка цінностей і глибока переміна в цілому підході до актуальних завдань міжнародчього життя. Румунські відповідальні кола зрозуміли, що місце Румунії у великій політичній системі, яку покликує до життя на европейському континенті Німеччина.

Після прилуки Басарабії і північної Буковини до СССР. міг би настати період унормування відносин між цими двома державами. Однак на цьому шляху є ще багато перепон, що повстають внаслідок своерідної конструкції совітської держави та її політики на Балканах, яка не завсіди сприяє нормальному політичному розвиткові. Тому ще й досі не полагоджена справа точного устійнення і так званої делімітації нових кордонів між Румунією і СССР. Створена у Москві совітсько-румунська комісія ще не закінчила своїх праць і не вирішила цієї основної справи румунсько-совітських відносин, а ні теж цілого ряду інших справ, які мають першорядне значіння. Так наприклад: досі нема ще торговельної умови, нема також технічного порозуміння щодо створення митних станиць, через які йшла

торговля. Нема ще й досі мореплавної умови, хоч при теперішніх умовинах значна частина совітського експорту могла би йти морським шляхом з Одеси і Батума через румунські порти. Зате осягнули порозуміння щодо розподілу залізничого транспорту, який припадає на Басарабію і північну Буковину. До Москви виїхав новопризначений посол Румунії Ґафенку, який довший час був міністром закордонних справ і мав славу досвідченого дипломата. Тому в румунських політичних кругах сподіваються, що йому вдасться наладнати справу румунсько-совітських взаємин.

Друга справа, яка потрясла увагою цілої Румунії, була справа унормування взаємин з Болгарією і з Угорщиною. Обидві ці держави підняли питання про ревіндикацію провінцій, зайнятих Румунією у 1912 році (Добруджа) і в 1919 році (Семигород). Переговори з Болгарією довели швидко до порозуміння.

Болгарія дістає назад 4 округи південної Добруджі з важним для неї чорноморським портом Бальчином. Зате переговори між Угорщиною та Румунією відразу застрягли на засаднічій розбіжності думок. Угорщина висунула історичні арґументи та домагалася 12 округ Семигороду й Банату, Румунія покликувалася на етнічну засаду та давала 4 округи. Берлін й Рим, зацікавлені в тому, щоб не допускати до нових вогнищ неспокою та конфліктів, пильно стежили за цими переговорами. Вони радили спершу, щоб Румунія та Угорщина безпосередньо погодилися. Коли ж це було неможливо, а мадярські домагання почали сильно хвилювати румунське громадянство та загострювати внутрішні відносини, прийшло до віденського арбітражу.

Однак така „мирна парцеляція" румунської держави у користь всіх трьох сусідів не могла не потягнути за собою сильного внутрішнього потрясення. Адже змінилась не тільки закордонно-політична орієнтація, але й уся концепція „Великої Румунії". Провалилися теорії і думки, якими годували 20 літ румунський нарід. Тому й той нарід мусів питатися: хто завинив у тому, що так сталося, хто обманював його стільки літ?!

Описом тих останніх цікавих подій займемося у нашій черговій кореспонденції. Покищо ствердимо, що Румунії вдалося щасливо вийти з кризи, яка могла покінчитися багато сумніше. Зречення та виїзд короля Карла II. поклали край вічним двірським інтриґам та політичним грам. Румунія втратила поважну частину територій, змінила володаря, змінила основно свій устрій. Але зберегла саму державність, оперту тепер об такі дві потуги, як Німеччина й Італія.

М. Ковалевський.

Ген. Ґубернатор Д-р Франк

про дальшу розбудову

Краків, 13. 9. Дня 12. 9. відбувся черговий щомісячний звіт з діяльности правління Ґенерального Ґубернаторства під проводом Ґенерального Ґубернатора, д-ра мін. Франка, при участи Ґубернаторів, керманичів відділів, представників поліції, господарських інституцій і т. д. Ген. Ґубернатор розвинув програму діяльности на найближчі місяці, на порозі зими. Фірер інтересується живо німецькою працею на Сході, що зобовязує до посиленої праці. До програми загальної розбудови досі занедбаного краю належить передусім розбудова шляхів, залізниці й пошти. Через поліпшення комунікації зросте господарська продукційна сила краю, зростуть можливості праці для населення. Намагання завести лад і порядок при помочі твердої влади, звязане з бажанням німецького проводу завести справедливість для цілого населення, яке забезпечено харчами й артикулами першої потреби.

Вкінці Ген. Ґубернатор попращав в теплих словах ґен. Бекера, дотеперішнього команданта поліції в Ген. Ґубернаторстві.

Фірер і болгарський цар Борис

ОБМІНЯЛИСЯ ТЕЛЕҐРАМАМИ.

Берлін, 13. 9. Болгарський цар Борис вислав до Фірера таку телеґраму:

„Після щасливого закінчення переговорів у Крайовій бажаю висловити в першу чергу Вам, Канцлерові Великої Німеччини, мою сердечну подяку за прихильну підтримку Вашої Ексцеленції в цій важкій справі. Весь болгарський нарід лучиться в почуваннях радости і вдячности, які маю честь передати Вашій Ексцеленції та великому німецькому народові." Канцлер Адольф Гітлер відповів телеґрамою такого змісту:

„Прошу прийняти мою найсердечнішу подяку за привітну телеґраму. Вітаю від цілого німецького народу порозуміння між Болгарією та Румунією, осягнене у Крайовій, в переконанні, що воно відкриває нову добу мирного розвитку наддунайських країн".

Анґлійські та італійські втрати

В ПЕРШИХ ТРЬОХ МІСЯЦЯХ ВІЙНИ.

Рим, 13. 9. На основі урядової статистики, в перших трьох місяцях війни Італія втратила 63 літаки, зате Анґлія 373 літаки, отже шість разів більше. В тому часі анґлійська фльота втратила 31 затоплених і 58 ушкоджених кораблів. Затоплено 2 кружляки, 7 контрторпедовців, 12 підводних суден, і 10 торговельних кораблів. Важко ушкоджено 5 лінійних кораблів, 15 кружляків, 10 контрторпедовців, 3 підводні судна, 3 авіоматки і 24 торговельні кораблі. — Італійська фльота втратила за 3 місяці — кружляк »Коллеоні«, 3 контрторпедовці, 8 підводних суден і 3 менші кораблі.

Румунія з Німеччиною та Італією

Провідник Залізної Ґвардії, проф. Горія Сіма, прийняв німецьких і італійських журналістів та зясував їм майбутні напрямні внутрішньої й закордонної політики Залізної Ґвардії. Він заявив, що в Румунії повстане уряд, зложений з членів Залізної Ґвардії та фахівців. Румунський націоналістичний рух оживлений ідеєю нації, вживатиме всіх засобів, корисних для нації. Основою закордонних справ буде співпраця з віссю Берлін — Рим. Внутрішньо-політична програма — це повне й остаточне знищення жидівства і масонства, свобода для всіх національних ґруп, що живуть разом з румунами. Румунські леґіонарі мають з Великою Німеччиною та Італією спільні ідеї й переконання, оперті на спільній боротьбі за подібні ідеали. Це не взаємні інтереси, але братерство й товариськість, що виросли зі спільних небезпек і загроз. Залізна Ґвардія є за монархією та та королем Михайлом І.

Виїзд королівської родини з Льондону

Штокгольм, 13. 9. Аґенція Ройтера потверджує вістки про виїзд анґлійської королівської родини з Льондону. Ні король, ні королева не були в Бекінґгемській палаті підчас вибуху годинникової бомби в палатному городі. Королівська пара перебуває тепер на замку Віндсор. Молоді княжни мають бути у Шкотії. Замок Віндсор має бути тільки тимчасовим місцем побуту анґлійської королівської пари, бо вразі повного знищення Льондону вона має перенестися до північної Анґлії. З Льондону виїхали також б. голяндська королева Вільгельміна та б. норвежський король Гаакон.

Успішна акція італійського летунства

Рим, 11. 9. Головна кватира італійської армії подає: Італійські летунські ескадри знов заатакували смугу Соллюм, Сіді Баррані й Марса Матрук, де збомбардували військові уладження та змоторизовані відділи війська, обстрілюючи їх вогнем скорострілів підчас приземних летів. Спричинено поважні шкоди. Зістрілено два ворожі літаки, два дальші поважно ушкоджено. Не вернулися два італійські літаки. Ворог атакував Бардію, Тобрук і Дерну, без більших шкід. Вбито 13 осіб, ранено 21. Зістрілено один ворожий літак. У східній Африці анґлійські бомбовики обкидали бомбами Кассалю, де ранено 3 особи. Зістрілено один анґлійський бомбовик.

Рим, 12. 9. Італійське летунство днем і нічю обкидувало бомбами залізничі уладження Єгипту й ворожі становища під Соллюмом і Сіді Баррані, де спричинено пожежі, вибухи й великі знищення. Ушкоджено панцирні самоходи. Підчас бомбардування Адену затоплено 2 ворожі торпедовці. Італійські ескадри збомбардували летовище в Хартумі, де ушкоджено один з ганґарів, залізничий вузол і шлях в Гея Емкшені та летовище в Атбарі, де поцілено низку будинків і спричинено пожежі маґазинів. Всі італійські літаки веонулися до своїх баз. Ворог намагався заатакувати мостовий причілок в Кассалі, одначе без успіху. Також відперто ворожу атаку на Ґерілю біля Веїру. Ворожі літаки атакували без успіхів летовища в Етіопії, причому зістрілено 3 анґлійські літаки. Одно з італійських підводних суден затопило на Атлянтику 27.000 ворожого тонажу.

—о—

Боротьба на життя і смерть

МАСОВА ВТЕЧА МЕШКАНЦІВ ЛЬОНДОНУ.

Гельсінки, 13. 9. Часопис »Гельсінґін Саномат« в статті »Боротьба на смерть і життя« описує жахливо трагічні сцени, що їх переживає тепер цивільне населення Льондону. Тисячі родин зі східних дільниць покидають місто. Небо над гирлом Темзи було чорне від літаків — пише кореспондент цього часопису з Льондону. Для Льондону приготовляється така сама катастрофа, як у Франції. Населення покидає в паніці Льондон. Всі шляхи, що ведуть на північ і північний захід, до тої міри переповнені, що на просторі 15 км від Льондону комунікація зовсім загамована. Анґлійський уряд намагається втікачів з Льондону порозміщувати в інших околицях, але тому, що інші міста малощо безпечніші від Льондону, ця акція натрапляє на великі труднощі.

Хоч німецька відплата сувора, та вона відрізняється своєю вояцькою дисципліною від ганебних злочинів Анґлії, що під кермою Черчіля бомбардує церкви, цвинтарі, лічниці, захоронки, школи, скидає запальні плитки на села, щоб знищити збіжжа й спричинити голод.

—о—

ЮЛІЯН ТАРНОВИЧ

20 літ неволі

НАСТУП ПОЛЯКІВ НА ЛЕМКІВЩИНУ

6)

Польонізація Лемківщини не зачалася від 1919 р. Цей процес прибрав від цієї пори далеко більші розміри, як до світової війни. Вправді менше могли поляки зробити шкоди Лемківщині за австрійської влади, одначе денаціоналізаційна струя йшла на Лемківщину від заходу вже від перших початків сусідства наших земель з ляцькими північно-західніми окраїнами.

Поляки вбивалися чотирьома клинами в лемківський організм.

Напором попри Дунаєць і здовж Попраду випирали автохтонів углиб бескидських гір з кращих і більше врожайних долин над цими ріками та самі тут будували свої оселі або (в часах конфедерації) силою змушували місцеве населення до переходу на латинство, отже до польщини.

Другим клином врізувалися поляки з півден. заходу від міст: Новий Санч, Грибів, Горлиці, щоб заволодіти сандецькими долами, — другою найкращою та найбільше на Лемківщині врожайною долиною по сяніцьких долах. Ішли від Нового Санча й Старого в напрямі до Лабової, щоб своїм луком відтяти поза Криницю й Мушину підяворинські наші оселі, та поза Тилич (Орнаву), Високу, Княже Устя, Климківку злучитися з тією відногою, що перла в Лемківщину від Грибова та Горлиць.

Найсильніший наступ поляків ішов від Ясла поза Коросно до Романова та Ясліськ, щоб сильним муром відгородити середину Лемківщини від сяніцьких земель і при залізничому обручі (Сянік — Ясло) наставити польську сторожу (такі польські села, як: Єдліче, Місце Пястове, Торговиська, Мильча, Ладжин, Посада, Довге, Заршин, Писарівці — хоч ці оселі в давніщих віках не були польськими).

Врешті від Ряшева, Стрижева поза Березів старались поляки зійти до Сянока й відсіля лупківським провалом та опануванням врожайних смуг над першим стоковищем Сяну, покласти свою межу між нашим національним материком і лемківсько-бойківським промежжям.

Ціллю цих відмежувань, урізувань та клинового наступу поляків було поділити Лемківщину на окремі дрібні частини, щоб по їх окруженні польським морем, створити штучні острови на цілій Лемківщині й зіштовхнути на випадок сильнішого опору нашого населення перед переходом на польське — наш нарід у глибокі гори, де цей нарід внаслідок економічного виснаження — по думці руїнницьких і завойовницьких плянів поляків — мусітиме врешті таки скорше чи пізніше сполячитися. Це все робили поляки по думці свого пляну „на знищене Русі". Отже відгородженням Лемківщини від її материка, далі „шляхтою ходачковою й загродовою" на промежжях Лемківщини й Бойківщини, своєю „польскістю" на „Хуцульщизне" — мали поляки затопити ці країни в багні своєї латинізаторської політики.

Головним середником до цієї своєї польонізаторської праці заставили поляки свою адміністрацію — себто всі староства, що кожне мало в своїй окрузі окреме завдання з підчиненою собі поліцією, польськими самоврядними та рільничо-економічними товариствами, які всіми засобами мали Лемківщину „приєднувати" до польської „мацєржи". Головно — штучно підсилювати недовіря населення Лемківщини до кожного, хто українець.

Пильну та „дбайливу" увагу звернули поляки на виховання лемківської молоді та шкільних дітей Лемківщини зразу в дусі своєї „паньствовосьці" й потім „моцарствосьці". Учителів залишили ще з малими виїмками тих, що скорше були в селах Лемківщини, таксамо в шкільній програмі не вводили зразу ні нових польських шкільних книжок, ані засадничо не змінювали — крім уводження свого патріотизму — характеру навчання. Зміни, основні так щодо змісту, як і напряму навчання та виховання, зглядно перевиховання нашої дітвори в Лемківщині — на польських „зьомкув", завели поляки щойно в перших роках другого десятка свого „володіння" на Лемківщині; про це обширніше при обговорюванні „нових педаґоґічних метод" і „лемковських букварів".

Поляки в своїх замірах знали, що треба в першу чергу вибити з голів населення Лемківщини будьяке у віру в український рух, тому далі підтримували зразу тайно, потім зовсім явно руссофілів, які мали пособляти полякам у їхній системі й наступі на Лемківщину.

Шкільні польські інспекторати, що співпрацювали сильно з поліцією, не прогайнували ні одної нагоди, щоб завчасу не зорієнтуватись у ситуації та заздалегідь приготовити собі список „благонадійних" учителів і таких, яких треба (по думці поляків, як шкідливих для польської справи) скорше чи пізніше усунути з посади, або нагнати, чи теж перенести — в найкращому випадку — вглиб польських земель під Радом, Кельці, Варшаву, або на мазурські піски. (Добре було би, щоб наші вчителі прислали на наші руки свої спогади й описи про те, що доводилося їм проживати в чужих сторонах на учительських постах — це була би дуже цінна книжка про мартирольоґію наших учителів).

Шрубою податків і стяганням передвоєнних довгів населення до різних кас „залічкових", кредитових, „ґосподарства" крайового, „штайрамтів", виголочували польські урядовці різних установ, вчисляючи різні данини, залеглі, від задавнення, передовження, продовження, ратальні, правильні й неправильні, правні та безправні додатки від додатків — шкуру лупили із зубожілого населення Лемківщини до білої кости. Мандрували останні зерна збіжжя, полотно, січкарні, плуги, корови, коні та інше господарське майно на ліцитації та еґзекуційно-судові розправи. При цьому прийшла девальюація польських марок.

За посередництвом польських шляхтичів-власників двірських обшарів і лісів кинулися місцеві та позамісцеві жиди виголочувати бескидські гори й верхи з найбільшої окраси карпатських зворів — відкових борів і лісів. Здовж карпатської смуги й карпатського залізничого шляху виростали як гриби по дощі жидівсько-польські тартаки, що в день і ніч різали білі смереки, ялиці, буки та тисячами ваґонів вивозили це найцінніше майно наших гір до Анґлії та інших заприязнених з Польщею країв.

Для кращого вияснення, яку рабункову лісову політику вели поляки з своїми жидами — як один з тисячів — наводимо такий факт, що саме польський шляхтич, князь Чарторийський з Синяви к. Ярослава продав у 1921 р. понад 100 морґів старого ялового лісу в своїх тоді гірських посілостях у Буковиці над Вислоком, коло села Полави — Виверівка за таку „байонську" квоту, що самі ґандлярі жиди сміялися з такої купецької трансакції. — Бо за один м² чистого дерева платили жиди аж 1 польську марку, а пачка звичайного тютюну коштувала тоді не менше ні не більше, тільки 90 польс. марок.

Якщо підемо здовж залізничого шляху від Загіря вдолину до Лупкова, то майже при кожній залізничій зупинці побачимо склади — величезні площі, завалені лемківським деревом, а саме в Тернаві, Чашині, Щавнім, Команчі, Ославиці, Лупкові; гори різаного й опалового — як білі карти, дерева. Далі на шляху з Сянока такі склади дощок, бальків, форштів, форнірів, лат, паркетових дощинок — як саме на Сяніцькій Посаді, в Новосільцях, Заршині, Романові — Вороблику, Іваничі й т. д. аж до Коросна, Ясла, Горлиць, Грибова.

Сіткою тартаків покрита теж середина Лемківщини — у Ясліськах, Романові Живці, Дуклі, Змігороді, Устю Княжому, Лабовій, Ростоці Вел. та інших селах і місцевинах Лемківщини, включно з Криницею, Мощанцем, Тарнавкою, і т. д., і т. д. А лемко не мав де купити дерева на будову своєї хижі та господарських забудовань. Находив він вправді деколи лихий заробіток у цих тартаках і при вивозі дерева з гір до тартаків і залізничих зупинків, але це й на підкови не вистарчало!

До того жиди коршмарі подбали про „лік" — новітній — на його журбу; привезли в гори денатурат і навчили людей пити цю отрую. Це в сторонах східньо-середущої Лемківщини, а в західніх полосах достарчили знов інші „опікуни" Лемківщини для затурбованого своєю бідою населення етер (етерова кропка — це гірша отруя, як скажений дентурат-спірт).

Цей етер пили найбільше в околицях Горлиць, Грибова, Ропиці Р., Лабової, Криниці, Змійгороду та задурманювали себе люди, туманіли, а подружжя внаслідок такого пиячення приводили умово упосліджене потомство й фізично недорозвинені діти. Які наслідки пиття етеру (те саме й денатурату) вкажемо на прикладі: До народньої школи в Ропиці приїздить шкільний інспектор; місцевий директор школи питає дітей рахунків, — викликує 8-літнього хлопчину питанням: „Скільки буде сім більше два? — Хлопчина клїпає очима, гикається, мнеться та вкінці вигукує: Двадцять три! Це не сміх, тільки правда, бо директора школи в Ропиці Р. особисто знаємо, а про цей — на око дрібничковий факт тому згадуємо, що добре знали поляки з чим забратися до населення Лем-

*) Гл. »Кр. В.« чч. 86, 87, 88, 89 і 90.

ківщини, щоб її проглотати разом з населенням і заволодіти нашим зеленим Бескидом.

Деревний спірт знов же найбільше пили в околицях Дуклі, Яслиськ, Буківська, Романова, Заршина. Жидівське племя в цих містах, мимо позірної заборони польського уряду скарбового, цілими гектолітрами привозило цю жахливу отрую з Ряшева до свох пропінацій. А така „складніца кулок" рільничих у Романові хвалилася, що перед Великоднем у 1932 році заробила продовж одного тижня 1.700 зл. на чисто за проданий денатурат у літрових і півлітрових пляшках. Сліпнули люди, старілися передчасно, але далі пили, бо „палінка трунок — добра на фрасунок".

При цій нагоді згадаємо, що до польонізування Лемківщини мала теж (на думку ляцької адміністрації) причинитися хвиля польських кольоністів-мазурів, яких насаджувано в чисто українських селах і там же польські панки „шляхтичі", що чвіркарми їздили до своїх побратимів у гості, за пів даром, або на догідні, бо довгоречинцеві сплати, наділювали їх найкращим полем у селах. Так усадовили мазурів у Боську, Синеві, (Бартошевій) Гряницях к. Романова, Вороблику, Заболотцях к. Сянока й Загірю, Барвінку к. Дуклі, Ростоці Великій к. Лабової, Крижівці, Висовій, Криниці, Жеґестові та інших і інших місцевинах нашої від віків Лемківщини.

В слід за цими мазурами-кольоністами ширилася деморалізація, крадежі, бандитизм, зігнання плоду, упадок уродин, доноси, переслідування, шикани та міська мода в цілій околиці, де мазурня прийшла на Лемківщину. Грубі томи треба би писати про те все, яку „культуру" внесли польські кольоністи в здорові досі лемківські гори.

Ще більше зло йшло в Лемківщину від копальняних робітників, бо Польща законтрактувала нафтові терени в цілій Лемківщині різним чужонаціональним, — а головно жидівсько-французьким фірмам, які до копальняних робіт не принимали місцевих робітників, тільки поляків, „валечних", що боролися за „одродзоне ойчизни". Такі посіпаки страшне зло чинили своєю ганебною поведінкою та типово польським безсоромицьким прикладом.

Одначе в цьому саме Провидіння врятувало Лемківщину перед цілковитою декаденцією, бо фірми, не довертівшись бажаних обильних нафтяних джерел, посчезали з наших гір ще скорше, як приволіклись у наші села. Одночасно прийшла гарячка еміґрації до Франції.

Німецька вистава у Кракові

Як ми вже писали в ч. 87., у Кракові на Щепанській площі, у виставову будинку, відкрита вистава »Німецька діяльність в басейні Висли«. Експонати цієї повчаючої вистави, яку зорґанізував з доручення Генерального Ґубернатора д-р Г. Курц, провідник культурного відділу в уряді народньої освіти й пропаґанди, розложені в шістьох великих салях. У першій салі є три великі карти нордійського й ґерманського розселення від 3.000 літ перед Христом до 300 літ після Христа. У вітринах є находки зі староґерманських гробів. Виставлено модель костела св. Андрея у Кракові з половини XI. ст. і біля нього памятки німецького будівництва.

В другій салі зліва є велика карта повставання міст на німецькому праві. Майже всі міста в басейні Висли основані на маґдебурському, нірнберському або любецькому праві. На другій стіні бачимо 20 світлин найважніших міст Ґенерального Ґубернаторства з їхніми характеристичними німецькими будівлями. По боках твори німецьких мистців, як нагробна плита краківського патриція, Віта Бонера, першого міністра короля Жигмонта з коло 1500 р., картини й різьби.

У вітринах привілеї краківських цехів в німецькій мові.

Діяльність німецького лицарства і воякцтва представлена в третій салі. Численні німецькі замки боронили край перед татарською й турецькою навалою. Гарний модель замку в Пескенштайні (Пяскова Скала), 30 км. на полудне від Кракова, з початку 14 ст. Дальше представлено на світлинах німецьке середневічне корчування лісів в Карпатах з 13. і 15 ст., модель німецького господарства знад Висли біля Варшави. Від 17. ст. появилася нова хвиля німецьких поселенців з долішньої Німеччини, т. зв. голендрів, що поселилися над долішньою Вислою. Світлини потверджують німецький характер будівництва.

В четвертій салі зазначено три німецькі хвилі переселенців. Перша з 17—18 ст. поселилися між Вартою й Вислою, друга з 18—19. ст. поселилася в околицях Люблина й Холму, третя з 19. і 20 ст. на Волині. Великий модель показує німецьке селянське господарство з Холмщини. У вітринах цікаві документи з 18. і 19. ст.

Йосифинським оселям в Галичині присвячена пята саля. При кінці 18 ст. австрійський цісар Йосиф II. поселив коло 300 німецьких малих сіл в цілій Галичині, які мали бути зразком для місцевого українського й польського селянства. Модель з Новосандеччини доповнює картину йосифинського переселення.

В останній шестій великій салі представлено діяльність німецьких архітектів, будівничих, інжинірів, техніків, промисловців і ремесників, що працювали в останніх двох століттях в басейні Висли. У вітринах бачимо німецькі часописи, що виходили у Варшаві, афіші німецького театру, що постійно грав у Варшаві в 1790 роках і ін.

У другій частині салі бачимо світлини німецьких військ в басейні Висли в роках 1914-18, фраґменти з німецького походу в 1939 р., вкінці картини німецької діяльности в басейні Висли, що триває вже цілий рік.

Вистава добре продумана й вміло зорґанізована, дає добрий перегляд німецької діяльности в басейні Висли. Вона потриває до 20. вересня.

М. АРДАН. 6)

За Бескидом

(Докінчення)*)

У Пряшеві живе значне число німців, є кільканадцять німецьких гарних крамниць. В одній німецькій книгарні бачив я українські книжки, а навіть »Краківські Вісті«!

Зацікавлений. входжу до книгарні, щоб купити найновіше число „Кр. Вістей". Дістаю зперед тижня; щойно сьогодні прийшло...

— Як іде у вас цей часопис? — питаю симпатичного продавця.

Він з приємністю довідується, що я з „тамтих" сторін. Починаємо щиру балачку.

— Український часопис із Кракова купують переважно українські еміґранти. Іде кільканадцять примірників.

— А тутешні? — питаю.

— Ні! — каже. — Вислав я спершу кільканадцять чисел на знані адреси тутешніх і завернули. Деякі навіть з дописокою обурення. Ось прошу, читайте.

І дає прочитати карточку одного такого добродія зпід Бардієва...

— Треба вам знати, — пояснює він дальше, — що я одинокий на цілу Словаччину кольпортую в більшій кількості цей часопис! Цілий ряд тутешніх свідомих українців почтовою дорогою бере його в мене. Вашим людям тут, на Словаччині, важко з девізових причин замовляти часопис прямо з Кракова, отож висилаю їм на замовлення.

Тішуся і дякую симпатичному книгареві, що так дбає про нас. тут, за горами.

На полицях бачу ще „Ілюстровані Вісті", третє число, та кільканадцять українських книжок із Праги та Берліна. Книжок нашого краківського Видавництва не бачу ні одної. Завязую „ґудза" на хусточці, щоб не забути, як вернуся, звідомити про це Видавництво.

Української, чи пак русинської, руснацької, рутенської, карпаторуської, чи ще як там, мови на вулицях на лік не почуєте, хоч є тут дещо греко-католиків.

На видному місці Глінкової вулиці греко-католицька соборна церква. На зовні нічим не нагадує нашої святині, хіба трираменний хрест на верху каже, що це „русінські костель". Входжу до середини, саме кінчають у крилосах вечірню. Церква мала, темна й небагата. На право від іконостасу владичий престіл. Знайомий українець, що мене опроваджує по місті каже, що теперішній Владика Павло Гойдич буває тут на всіх богослуженнях. В останньому часі дістав він із Ватикану дефінітивне призначення на епископа, зі сталим осідком у Пряшеві. Досі був він тільки Адміністратором і кожної хвилини уряд міг його усунути. Тепер вже ні. Це великий осяг для нашої греко-катол. Церкви на Словаччині і деяким кругам воно може і не всмак. та „Рома льокута..."

Під управою греко-катол. Владики є тут Духовний Семинар, учительська семинарія (препарандія), середня школа, горожанка (видiлова школа). Крім цього наші СС. Служебниці провадять прегарний сирітський захист, а СС. Василіянки — бурсу. Деякі школи в останніх днях зісловакізовано, деяким веліли »перенестися« в інші сторони.

Мало кому з нас відомо, що в Пряшеві існує й веде доволі інтенсивну працю наша найстарша установа, „Просвіта". Бути в Пряшеві і не заглянути туди, було б більше ніж гріхом. Іду, як до свого дому, як до своїх рідних, бо ж ми — одно, і тут, і там. — Скрізь по всьому світі знайдемо спільну мову, одним живемо, до одного змагаємо.

При головній вулиці, на першому поверсі, в першорядній камяниці примістилася пряшівська „Просвіта". Простора домівка, два великі зелені столи, в куті бібліотека, на стінах портрети і просвітянські діячі. На столі часописи, шахи.

Мило тут, привітно, в тім „святая святих" тутешнього українства. За столами якийсь десяток місцевої братії. Привітання, запити, як звичайно при такій рідкій нагоді. Запізнаюся із сеніором українського руху на тім терені, з о. монс. Дюлаєм. Поважний, незвичайно милий священик, родимець тієї землі. Щомісяця читає реферати, їздить, інтервеніює, словом, батько цілої громади.

Зчерги ще більша несподіванка: стріча з б. державним секретарем Карпатської України та б. редактором „Нової Свобо-

*) Гл. »Кр. В.« чч. 86, 87, 88, 89 і 90.

Як слід вести національну працю?

Не зовсім відповідне поведення, а то й промахи деяких гарячих голов у справі нетайного національного освідомлення наших віками відсталих братів і сестер на Лемківщині і Холмщині приносять більше шкоди ніж користи. Тому то навязуючи до знаменної в тій справі статті В. Островського »Не повторюймо помилок«*) хочу поділитись своїм досвідом на основі своєї праці та інших робітників на Буковині, що відбувалася в подібних умовинах.

І на Лемківщині і ще більше на Холмщині різні вороги українського народу стараються всіми неперебірчивими способами сіяти роздор і в той спосіб відривати поодинокі паростки від українського пня. Те саме перед світовою війною діялося й на Буковині. — Переслідувана польським режимом українська інтелігенція, в першу чергу учителі, опинювалась тоді на Буковині і там вела серед українських народніх мас освідомляючу працю.

Сам перейшов я цю важку практику життя у Вашківцях над Черемошем і хотів би своїм досвідом поділитися з тими, які тепер вступають до народньої праці.

Передвоєнний національний склад Вашківців н. Ч. був такий: 4.000 українців (самі православні і неціла сотка гр.-католиків), 1.000 поляків і 1.000 жидів. Вашківці н. Ч. були вогнищем і твердинею царського руссофільства. Тут вів адвокатську канцелярію стовп руссофільства д-р Геровський, який зі своїми синами поширював російські впливи, тут православним батюшкою був рідний брат Григорія Купчанка, відомого свого часу редактора руссофільських видань і російського аґента з Відня, а в сусідстві Вашківець дуже впливовий о. Богатирець завзято поборював українство на кожному кроці. Українське населення Вашківців так було опутане москвофільськими сіттями, що просто не було ніякого доступу до нього. Українського часопису ніхто нізащо в світі не взяв би до рук. Була тільки москвофільська читальня ім. Качковського з усіми руссофільськими виданнями і більш нічого.

Було тоді у Вашківцях кільканацять українських інтеліґентних родин, люди найліпшої волі, одначе до того руссофільського „ґетта" не мали ніякого доступу. „Ми хотіли заснувати українську читальню, хотіли заснувати касу, але не могли звербувати до того й десятьох селян" — пояснювали мені.

Діло ось в тому: москвофільські провідники поширили між народом брехливі поголоски, мовляв, українці мають заводити унію. Ці поголоски знайшли такий глибокий відгомін між народом, що не мав віри ніякий українець будь він православний, будь він греко-католик. Само собою проти української ідеї й усякої української акції виступали завзято ще й жиди і поляки і де тільки могли там зі свого боку шкодили українській справі.

Як же починати працю серед таких обставин? Як доступити до того руссофільського „ґетта"? — Можна їх найти або в коршмі або в читальні ім. Качковського. Я пішов до читальні ім. Качковського.

Можна уявити собі, як здивувалися всі, коли побачили, що я зайшов до читальні ім. Качковського. На цю вістку збіглося чимало цікавих: старших і молоді. А я беру одну їхню ґазету за другою, читаю і поясняю незрозумілі слова (бо були писані страшним „язичієм") зовсім поважно, без ніякої насмішки. Так повторялося один раз, другий, третій..., а за четвертим разом прийшов і батюшка Купчанко. Застав мене при поясннюванні, послухав з пів години, а відтак висказав мені признання і подяку та візвав, щоб члени відносилися до мене з повним довірям, бо я „правдивий" учитель, а не такий, як ті інші...

За якийсь час приношу зі собою українські часописи і, не хотячи, „забуваю" в читальні. Так повторяв кілька разів. Цікавіші, особливо ж молоді господарі і сама молодь, брали ті українські часописи, читали і багатьом їм подобалося. Опісля я почипав „позичати" собі читальняні руссофільські ґазети, а свої українські „позичав" читальні. Таким чином в читальні було 1—2 москвофільські ґазетки і повно українських. Члени читальні ім. Качковського, а передусім молоді, призвичаїлися поволеньки до українських часописів і до тих ідей, що їх голосили ті часописи.

Після того я запрошував до себе до дому кільканадцятьох молодих господарів і розумніших зпоміж молоді, позичав їм книжки зі своєї приватної бібліотеки і розмовами на різні теми освідомлював їх в українському дусі. За якийсь час вони забажали, щоб заснувати окрему українську читальню, а господарі — касу. Я на те бажання відразу не пішов. Треба ще підождати й освідомити ширший гурт.

В міжчасі прийшов до Вашківців молоденький учитель, тепер д-р Осип Безпалко, з Чернівців, людина з широкою освітою, енерґійна, добрий промовець. Рада в раду і ми рішили заснувати касу Райфайзена, а замісць читальні заснувати „Січ", щоб не робити роздору між двома читальнями. До каси вступило 200 господарів, а до „Січи" 600 членів, здебільша молодь, а також і старші. Відкриття цих двох українських орґанізацій відбулося дуже святочно при великій співучасти гостей і делеґацій з Буковини та Галичини.

В цих обох орґанізаціях скупчилося і розвинулося українське життя. В міжчасі д-р Безпалко перейшов до Оршівців, а мені самому прийшлося продовжувати дальше працю. Тоді то повстала Спілка Торговельно-Промислова з власними 3 крамницями, експортом худоби і збіжжя за кордон (до Відня і Берліна), власною кузнею і дахівкарнею, дальше „Народній Дім" з філією, „Боян" і т. д. Та вершком тієї многосторонньої праці можна назвати будову величавої двоповерхової української народньої школи для хлопців і дівчат, та заснування і вивінування української приватної реальної ґімназії у Вашківцях н. Ч., що проіснувала аж до приходу румунів.

Так то з темного, недоступного кацапського „ґетта" повстав свідомий осередок українців. А читальня ім. Качковського сама собою занидила і сама померла старечою смертю. Вона для нікого не була вже потрібна. Померла із недостачі членів.

Зга́даний епізод моєї праці у Вашківцях н. Ч. навів я не тому, начеб вважав, що тодішні методи праці треба без застережень наслідувати в теперішніх обставинах. Навпаки — теперішні обставини вимагають, щоб така праця йшла скоріше. Я тільки маю великі застереження щодо *тактики*, тим більше, коли в гру входить дуже дразлива релігійна квестія, особливо ж на Холмщині, де українське населення стільки перенесло горя іззa свого православя ! воно через те стало для нього таким дорогим...

Отже в усіх починаннях ! переведеннях треба виходити з вищого загального всеукраїнського національного становища, бути як найбільше вирозумілим на мину́лі і теперішні помилки, оминати все, що розєднює, обєднувати всі українські сили та збирати всі заблукані вівці в одну українську отару, нікого від себе не відштовхуючи.

Одним словом: крім великої ідеї, крім доброї волі і витривалої послідовної праці в напрямі національного освідомлення українських мас — необхідно треба ще такту, такту і ще раз такту!!!

Іван Герасимович.

*) Гл. »Краківські Вісті« ч. 86.

ди" в Хусті, І. Рогачем. Згадуючи про те, що минуло, живе отут тим, що є та що мусить бути. Стався всім для всіх. В його руках вся освітньо-народня праця. Він везде її нестомлений — повний невичерпаної енерґії, притому ходяча енцикльопедія.

— Як живеться вам тут, пане Секретар? — питаю. — Як праця, які вигляди?

— Живу, бачите, вірою у краще завтра. Праці дуже багато, не стає вже рук, ні ніг, бо нива незорана.

І справді, багатотисячна маса не має навіть свого часопису, сьогодні, у XX віці! Що більше, не має досі навіть меншинних прав.

Сонце вже давно сховалось за темнозелені верхи шпилів, як вийшов я з „Просвіти" після милої зустрічі та балачки. На вулицях мінливо гралась мозаїка неонових реклямових світил. Корзо кишіло від юрби. Филя за филею переливались по сірому асфальті. Шумно, безжурно гуляють тут аж поза північ. Помітний достаток. Багацько елеґантно одягнених, мабуть, що всім тут добре живеться, а війна, нужда, голод — все тут чуже, далеке і незнане. Щасливе, і справді щасливе життя. Це ніби корчик рожі на берегах вулькану.

Іду на сам край міста підночувати у знайомих. Тихомирна ніч, зоряна над лісами. Підморгують зорі. Молиться зболіла душа, заслухана у нерозгадану тишу вічности. І лине думка туди далеко.

Ой, зоре, зоре, — чи ти зійшла вже...

— — — — — — — — — — — —

Корабель анґлійської імперії почав тонути 30 вересня 1938 р.

(Від нашого кореспондента)

VI*)

Берлін, початок вересня.

Чехословаччина мала в плянах західніх великодержав у 1920 році — каже полковник Моравец — два завдання:

1. видержати і протиділати німецькому наступові на захід, 2. бути заборолом перед українсько-московським натиском від сходу. З $13\frac{1}{2}$ чехословацьких дивізій, в часі мира, на Словаччині і в Карпатській Україні постійно перебувало $5\frac{1}{2}$ дивізій. Тому так багато, що від кордонів Карпатської України було ледви 140 кільометрів до совітського кордону, а Польща по війні з Українською Західною Републикою не мала ще сильного ґрунту в Галичині. Чехословаччина держала всю свою збройну силу до диспозиції Франції. Стратеґічне положення погіршилося по нових перемогах німецької нації під проводом Гітлера. Коли у 1920 р. віддаль між французькими і чеськими військами була ледви 200 км, то вже у 1938 році, по інкорпорації Австрії, збільшилась аж на 400 км. У 1926 році диспонувала Франція 15 дивізіями чеської армії, у 1938 число їх зросло навіть до 40. В порівнанні з поміччю, що її перед вибухом всесвітньої війни обіцяла Франції Росія — Москва мала вдарити з 800.000 вояків на Східну Прусію — чехословацька поміч у 1938 році була помітно більша. Врешті 30 російських дивізій у 1914 році стояло у віддалі аж 1000 км. від Франції. А проте німецькі збройні сили зростали непропорційно швидше. Беручи на увагу лише дивізії піхоти та кінноти, можна зробити таке порівнання:

У 1914 р. перед війною мала Німеччина 60 дивізій

1914 „ у війні	120	„
1917 „	240	„
1920 „	10	„
1938 „ перед аншлюсом	53	„
1938 „ в осені	90	„

Франція ж мала при кінці 1937 на европейській території 40 дивізій, при чому 10 з них складалося з кінноти, а 10 з кольорових військ. Виходить, що сама Німеччина могла на випадок війни перевищати силою і скількістю своїх армій спільні франко-чеські сили. Чисельну перевагу над Німеччиною можна було осягнути лише прилученням до двох названих армій ще й третьої а то польської, або совітської.

Наймодерніша піхота і кіннота повоєнного типу, озброєна в найкраще приладдя до протилетунської та протипанцирної артилерії включно, є і залишається виключно зброєю дефензивною; можна їх вжити до офензиви лише під тою умовиною, що вони чисельно та технічно, якісно перевищають силу ворога. Врешті й тоді їхній похід вперед не більше як 5 до 10 км. денно. Наймодерніша офензивна зброя — це летунство і швидкі панцирні одиниці. Дефензива заощаджує сили, але офензива рішає про вислід війни. Хто не наступає, ніколи не буде переможцем. Німеччина розділювала чеські збройні сили від французьких. Вона мала до вибору: або вдарити на Чехословаччину і держати проти Франції лише дефензивну лінію, або кинутися наступом на Францію, обмежившись супроти Чехів до оборони. З другого боку, на випадок аґресії Німеччини супроти якоїсь з обох держав, ненападена з них мусіла була негайно перейти до протинаступу на плечі наступаючому ворогові. Для тої мети треба мати конче моторизовану зброю. Одна дивізія піхоти може видержати наступ двох дивізій піхоти навіть легко, але завсіди заломиться, якщо ворог вдарить лише одною піхотньою дивізією, зміцненою панцирними формаціями. Франція дала себе випередити Німеччині у будові летунства в часах Блюма, себто уряду »народнього фронту«; коли ж вона у 1935 році розійшлася з Італією, її військова сила стала слабнути, зокрема в ділянці повітряної оборони. Летунські апарати старіються далеко швидше ніж летуни.

У 1938 році працювало у французькій летунській індустрії 40.000 робітників, які працюючи — згідно з розпорядками — по 40 годин на тиждень, виробляли стільки, що в інших краях могло зробити протягом такого самого часу 80.000 робітників. В британському летунському промислі працювало 60.000 робітників, а в той самий час (за совітськими підрахунками) Німеччина поставила до праці у цій ділянці — 120.000 робітників. Те саме можна було бачити в ділянці продукції та моторизації важких панцирних одиниць, що на них основана офензивна сила сухопутньої армії: у 1935 році мала Франція майже 3.000 легких танків, що з них половина, хоч в міжчасі модернізована, походила ще з всесвітньої війни. Врешті ці легкі танки — це не була здібна до самостійних оперативних акцій боєва сила, вони підпомагали лише наступи піхоти. Ще до 1937 року не мала Франція ані одної важкої панцирної одиниці, коли в Совітах було їх вже 10, а в Німеччині чотири. Щойно рік пізніше створила собі Франція дві легкі панцирні дивізії і випробувала одну важку. В Анґлії з весною 1938 року почалася праця над моторизацією експедиційного корпусу, в складі 6 дивізій, але її плян передбачував кінець праці на половину 1940 року. (Як відомо більшість тої »моторизації« лишили анґлійці підчас поспішного відвороту з Дінкірхен). Значіння панцирної зброї зростало разом зі значінням рівночасно і велитенським накладом коштів будованих надкордонних фортифікацій. Вже в кінці 1938 року Німеччина перегнала зброєннями усіх своїх сусідів. Колись д-р Бенеш сказав, що Чехословаччина має двох міністрів військових справ. Другий — це міністр закордонних справ. І це правда. Мала держава, навіть найкраще озброєна і заосмотрена, врешті мусить заломатися під перевагою. Залишається їй виключно один оборонний певний інструмент: добра політика. **Чехословацька дипльоматія не здала іспиту.** Клясичні основи чеської дипльоматичної ментальности були такі: Чехословаччина має великий кордон з Німеччиною. Це правда. Одначе німецьку армію можна би послабити та унешкідливити, якщо би Польща та Італія стали чеськими союзниками. Чеські дипльомати (ясно, що їх ніколи не долюблювали у Варшаві за часів режіму Пілсудського. Чеський посол Слявік, останній у Варшаві акредитований чехословацький дипльомат, мусів на власну руку, дорогою приватних сходин польської правої інтеліґенції та молоді, у його хаті, ратувати Польщу від повної ненависти поляків до чехів. — КТВ) — припускали, що Польща, як союзник Франції, дарма, що не союзник Чехії, все таки виступить на випадок конфлікту проти Німеччини, а то таки в обороні прикриття своєї лівої флянки. Цілком анальоґічно думали чеські дипльомати про ролю Австрії супроти Італії. Доки Польща не була німецьким союзником, доти чеські дипльомати рахувалися завсіди з її наступом на німецькі плечі від Познаня і Шлеська. Польща не розумілася на довгометній дипльоматії, їй вже хотілося бути самостійним »моцарством«; та й чиж »випадало« їй рахуватися з Чехословаччиною, коли вона через кілька років не радо приставала навіть з Францією? Німеччина порозумілася з Польщею (1934) та з Італією (1936) і тоді роля Чехословаччини в Европі фактично була вже скінчена. Тяжку втрату, спричинену Чехії Польщею намагалися вони ратувати своїм **військовим союзом у 1935 р. зі Совітами,** одначе через застереження і зобовязання, які водночас Прага дала Анґлії, цей союз був від початку проблематичний.

Очевидно — говорить полковник чеського ґенерального штабу — Чехія не легковажила допомоги Совітів, що мали тоді 90 дивізій піхоти, 30 дивізій кінноти, 10 панцирної зброї та летунство рівне німецькому. Совітське летунство могло негайно зявитися у Чехії. Але вже Польща відкривши плечі Чехів на півночі, примусила їх у 1935 році розпочати будову фортифікацій на кордоні. **Система чеських укріплень, про які стільки своєчасно писали, а які чехи з плачем, але без бою віддали німцям, мала потрійне завдання. Укріплення на чесько-німецькому кордоні мали тільки днів прикривати мобілізацію; укріплення на німецько-моравському кордоні мали ослонювати зорґанізований чеський відворот на Моравію та Словаччину.** Моравські важкі форти мали боронитися кілька тижнів, коли тимчасом головна сила чеської армії могла вже очікувати на межах Словаччини вмаршу совітської армії та висліди боїв над Райном...

Дійсність була інша, а завинила в тому Анґлія, що не дурно держала своїх аґентів по всіх частинах світа. Анґлія, якій чеські дипльомати всеціло піддалися у своїх змаганнях і симпатіях, не дозволила приготовити в Чехословаччині великих баз для совітського летунства. Тому д-р Бенеш вже навіть тоді, коли зрада Заходу була очевидна, відкидав всі пропозиції просити допомоги в Москві. Таким робом чеська дипльоматія сама програла долю своєї держави.

В останніх розділах своєї студії подає полковник Моравец, прецікаву драматичну картину траґічних днів чехословацької держави.

Згадаємо лише про один цікавіший момент тієї кризи. Ситуація Чехословаччини в кінці вересня 1938 року під військовим оглядом була майже програна до останньої можливости. Залишалися ще дві дороги: або змусити Поляків виступати разом проти Німеччини, або приймаючи німецькі постуляти, йти з Німеччиною проти Польщі і Мадярщини та їхніх територіяльних зазіхань. В ночі з 28. на 29. вересня відповів канцлер Гітлер листом Чемберленові, що відкидає безпосередні переговори з чехами, себто »з паном Бенешом«, як сказав тоді Фірер. Муссоліні, до якого звернувся Чемберлен, зумів лише випросити в канц. Гітлера відложення ґенеральної мобілізації на 24. години. Чемберлен зловив Бенеша на гострий гак. Після прийняття Чехією обох ультимативних нот, німецької і польської, написав відомий британський журналіст — Сідней Морелл, що приглядався усьому цьому в Празі, таке: „...**Анґлія втратила у Мінхені значно більше, від Чехословаччини.** Після втрати Анґлією її гасла та опінії про міжнародню справедливість, залишається їй відтепер опертися лише на власну силу." Анґлія, що завсіди вміла панувати лише над океанами понесла велику програну на суходолі. Народи не вмірають, але в періодах великого послаблення старі імперії йдуть швидко назустріч загладі. Великий корабель британської імперії зачав тонути вже 30. вересня 1938 року...

Свою публікацію закінчив тверезий чеський автор такими дуже характеристичними і вартісними для зрозуміння нового реалізму та ревізіонізму у поглядах европейських, покинених західніми великодержавами народів — словами: „Німеччина має право на свою передвоєнну власність. Иде в першу чергу про кольонії втрачені нею після версайського миру. Колишні німецькі кольонії та німецькі території в Европі, поділили між себе дві великодержави і одна середня держава — Анґлія, Франція і Польща. Братня Польща, вірна Франція та розумна Анґлія дуже були раді, що Чехословаччиною на якийсь час заспокоять вимоги Німеччини, яка призабуде їм кольонії та забрані терени. Польща навіть могла радіти з заробленого смачного територіяльного куска (Заользе).

Захід був батьком чехословацької републики і він їй забрав життя, згідно зі старим тестаментарним правом. Мурин своє зробив. — Мурин міг відійти. Двацять років праці, віри і надій проминули і пропали. Одначе було б помилкою, якщоб чеський нарід з жалю за державою, сам хотів себе зліквідувати, як той нарід, що двацять років виконував лише ролю західнього поліційника супроти Німеччини. Покиньмо думку про збройну боротьбу і берімся за духову борню за нове щастя для південно-східньої Европи! З европейським Заходом ми скінчили. Разом з Німеччиною йдемо займати території, та ділянки, з яких Захід тягнув лише користи, але для яких сам ніколи не зробив нічого..." Українському політикові, діячеві і навіть пересічному громадянинові, що при щоденному варстаті своєї праці не забуває про кращу долю і майбутнє нашого народу, варто подумати над зреферованими в циклі цих кількох статтей думками. І варто запамятати одну засадничу, велику правду: про силу народу, рішає сила його синів, а не машин. **Рішає віра у власні сили. Нема ніяких ненавистей, що їх не вільно було би перекреслити і ніяких жертв, які треба би понести, коли того вимагає політична рація буття народу. Основою щастя народів і індивідуальностей є власна, вперта, послідовна праця. Не гроші, не чужа допомога, не самообман про власну високу спроможність до діл, які вимагають фактів, праці і конюнктури, а не патетичних декламацій. КТВ.**

*) Гл. »Кр. Вісті« чч. 79, 85 і 88.

З голосів преси.

Хто командує анґлійською фльотою?

В останньому числі тижневика »Дас Райх« з 8. ц. м. перша стаття, присвячена темі про анґлійську морську фльоту, чи пак загадці цієї фльоти. Річ у тім, що морська фльота Великої Британії — це ж гордість і слава тієї великодержави. Її символом було імя Нельсона: автор теж назвав свою статтю »Наступник Нельсона«. Тимчасом в тієї слави покищо нічого не видно: анґлійська фльота не вкрилась у цій війні славою ані на водах Норвеґії, ані на Середземному Морі, ані на далеких океанах. Єдиним її »успіхом« було остріляння та затоплення французьких кораблів, які стояли на якорях, без пари під кітлами та зі здекомплектованими залогами, у порті в Орані. Позатим та фльота скрита за морською »лінією Мажінота«, у власних безпечних портах, та не проявляє ніякої діяльности. Широкий світ — поза фахівцями — не знає теж імени сучасного »наслідника Нельсона«. Є ним сер Дадлей Нортс (шляхотський титул дістав щойно у 1937 р.). Він перейшов звичайний службовий шлях морського старшини. У світовій війні брав участь у морській битві при Доґґербанку, потім, як перший старшина на дредавті »Ню Зелянд« у битві у Скаґґераґу. У 1930 р. став шефом оперативного штабу анґлійської адміралції, у 1932 р. став шефом штабу »гом фліт« — »рідної фльоти«, якої завданням є оборона анґлійських островів. Але позатим сер Дадлей Нортс виконував функції радше товарисько-дипльоматичного характеру, ніж службово-військового. Він був уже у 1919 році адютантом тодішнього князя Валії, потім їздив як адютант князя Коннута, у 1939 р. був відповідальний за подорож короля до Америки, між 1934 та 1939 роком не виконував взагалі ніякої фронтової служби.

»Отже сер Дадлей має безперечно двірські кваліфікації. Хоч воно не перечить його військовим здібностям, то все ж мимохіть насувається питання, наскільки ті більш дипльоматичні та товариські прикмети та звязана з ними здібність до пристосовування себе були вирішними при покликанні того адмірала на його теперішнє становище. Коротко, виринає питання, чи Вінстон Черчіль не привязував спеціяльної ваги до того, щоб на тім становищі мати людину мягку і податливу. Черчіль виказав уже у світовій війні амбіції показатися морським стратеґом. Ґаліпольське підприємство (спроба сфорсувати Дарданелі), яке так нещасливо скінчилося, це був його виключний задум. Ми певні, що анґлійський премієр також у цій війні схоче бути фактичним командантом фльоти. Бо нічого не вказує, що Черчіль став від того часу скромніший. Отже треба почекати, щоб переконатися, як буде поводитися серед таких обставин сер Дадлей. Коли прийде до битви, то він буде примушений сам кермувати операціями. Але до того часу адмірал не зміг здобути ніякої слави. Навпаки, навіть у самій Анґлії люди запитують із щораз більшою турботою: де дівається анґлійська фльота? Воно значить стільки, що: де дівається сер Дадлей Нортс? Треба признати, що такі питання не поставили ще сера Дадлея Нортса у безпосереднє сусідство Нельсона«.

—o—

Греція та її союзники

Під наголовком »Останній заґарантований« приносить кореспондент »Дас Райх-у« Вермерен з Атен кореспонденцію про напрямі грецької політики. Автор пригадує, що Греція — хоч програла війну з Туреччиною Кемаля Паші — проте належала до ряду переможних балканських держав і разом із ними трималася цупко політики зберігати за всяку ціну »статус кво«. Ця політика стала ще виразніша після того, як Венізельос започаткував був еру замирення з Туреччиною, ба навіть запріязнення з нею. Повстала »балканська антанта«, яка була спрямована проти Болгарії та подекуди й проти Італії. З цілої сітки союзів, які мали ґарантувати балканський »статус кво« — нічого вже не залишилось. Упадок Польщі, Франції, програна Бельгії і Голяндії, поділ Чехословаччини та тепер Румунії — всі ті події доказали, що анґлійські ґарантії не мають найменшої практичної вартости для »заґарантованої« сторони. Після того, як Румунія сама офіціяльно зреклася тих ґарантій, Греція залишилась єдиною ще европейською державою, яка має »ґарантії«. Вона прийняла їх була, нічого в заміну не обіцюючи. Що інше Туреччина, якої територія служить Анґлії як терен перемаршу або для оборони своїх інтересів на азійському сході, або для наступу проти Совітів. Зате між Грецією та Туреччиною є приязнь, скріплена у 1930 р. додатковими двома договорами. Вони вправді вимінають слова »союз«, а проте передбачують щорічні розмови ґенеральних штабів, які напевне обмірковують зовсім конкретні спільні пляни.

»Офіціяльні заяви казали в останніх тижнях про те саме, що й військові приготування. А саме, Греція впевняє, що вона рішена боронити свого стану посідання. Проти кого? Проти кожного напасника. А проте у практиці беруть тут під увагу тільки можливість атаки з півночі, себто від Болгарії, або з заходу, себто від Альбанії — Італії. Що грецьке побережжя може бути загрожене якимось анґлійським наскоком, про це у Греції не говориться. Але саме воно є для Італії найболючішою точкою: Італія не може до цього допустити та мусить заасекуруватися, щоб Анґлія не перенесла себе у сферу впливів, що їх хоронить досі італійський Додеканез, здобувши якісь нові точки підтримку на Еґейському чи Йонському морі. Яку певність дає під цим оглядом Греція? Анґлійська »ґарантія« для Греції не є для Італії ніякою запорукою спокою...«

—o—

Пекло в Льондоні

Бомбардування Льондону щораз сильніше, нещадні налети німецьких літаків творять правдиве пекло в столиці. Мешканці виснажені вже докраю, вибиті зі сил у наслідок нервових переживань. Про ці дні і ночі жаху подають між стрічками — з огляду на цензуру — закордонні журналісти і вже анґлійській владі не дасться скрити того, що там діється, випробуваними брехливими комунікатами.

Навіть американська преса приносить звідомлення про те, що льондонська пожежна сторожа безрадна, що протилетунські батереї безсильні, та що румовища в Льондоні страхітливіші ніж після трясення землі. Населення пройняте жахом товчиться при вхорах до підземних залізниць, спиняє уський рух на вулицях та в панічній метушні кидається вростіч куди очі несуть.

В Анґлії в кожній хвилині дожидають інвазії. Вже декілька фальшивих алярмів було з цього приводу.

Не помагають слова потіхи Черчіля, а навіть королівські оглядини знищених дільниць. Страх має великі очі. Анґлія в судорогах...

—o—

Перед роком

11—17 ВЕРЕСНЯ.

Воєнні дії німецько-польської війни можна би поділити на три фази: від 1—10-го вересня проломання польських оборонних ліній, від 10-го до 17-го окружування та винищування польських армій а вкінці по 17-ім виловлювання розпорошених польських дивізій при повній ліквідації останніх оборонних позицій таких як: Бзура, Варшава, Модлін, Львів.

Перебіг першої фази відомий читачам з попередніх оглядів, тепер же згадаємо про другу фазу, а саме про події від 10-го до 17-го. Ця фаза позначилася двома великими оступами польських армій на захід від Висли та швидким випадом уперед полудневої нім. ґрупи, що діяла в Галичині.

В німецько-польській війні була поділена німецька армія на дві великі армійські ґрупи: північну під командою ґенерала-полковника фон Бока і полудневу під командою ґенерала-полковника фон Рундштедта. В склад північної армійської ґрупи входила армія ґен. артилерії фон Кіплера, що наступала від Сх. Прусії в околицях ріки Нарев і армія ґенерала артилерії фон Клюґе, що діяла в коридорі здовж Висли в напрямі на Варшаву. Полуднева армійська ґрупа складалася з армії ґен. піхоти Блясковіца, яка напирала зі Шлеська в напрямі на Лодзь, армії ґенерала артилерії фон Райхенав, переважно змоторизованої з панцирними відділами, яка діяла в околиці Ченстохови та армії ґенерала-полковника Ліста, що зі Шлеська прямувала на Краків і з яблонківського просмику через Карпати на Ярослав — Перемишль — Львів.

Коло 10-го вересня боєві дії північної і полудневої армійської ґрупи виявили вже такі осяги, що передні загони обох ґруп були вже близькі сполуки зі собою під Варшавою, тоді, як відступаючі з Помори і Познанщини польські дивізії не вспіли дійти до Варшави, а ті дивізії, що коло Радома не встигли переправитись через Вислу. Під Радомом армія ґен. Райхенава замкнула майже цілі 4 польські дивізії. Як подає звідомлення з 14-го вересня попало там у полон 60.000 вояків разом з дивізійними та армійськими штабами, при тому ще 143 гармат і 38 панцирних возів.

Битва під Кутном була дуже кривава, про що згадували німецькі комунікати, та тривала доволі довго, бо ж і скупчені там сили були куди більші. Коло 17-го вересня ця битва в дійсності вже скінчилася, а невеликі лише відділи, що намагалися прорвати до Варшави, ставили ще завзятий спротив через декілька днів у болотнистих околицях ріки Бзури.

В тому часі, як північна німецька ґрупа взяла в оступ від заходу Варшаву і Модлін, то полуднева захоплювала щораз більші простори Галичини. Вже німецьке звідомлення з 11-го вересня подало про бої, що йдуть на чисто українській етноґрафічній території (дотепер лише праве крило армії ґен. Ліста проходило Лемківщиною), про перехід через Сян коло Сянока, Радимна та Ярослава, а звідомлення з 12-го, про зайняття Хирова, з 13-го про зайняття Самбора і Яворова та про те, що німецькі панцирні загони опинились під Львовом. — І хто ж із львовян не пригадує собі того памятного пополудня 12-го вересня, як то польські вояки розбігалися у паніці по вулицях, як заметушився Львів і як в українців забилось серце від радощів на близьке визволення. Та це були лише стежні панцирні загони, щоб навести паніку, бо ще навіть Перемишль не був у німецьких руках і аж звідомлення зі 16-го подало про його зайняття.

Дня 17-го вересня вечором німецькі війська вже стояли на лінії: Білосток, Берестя, Володимир Волинський, довкруги Львова та на схід від нього і на схід від міста Стрия. Поза цим фронтом залишилися тільки Бзура, Модлін і Варшава, де йшли бої і де поляки ще ставили спротив.

М.

Рішає дух та ідея

Ми переступили вже поріг другого року війни. За нами — рік великих досягнень німецької армії, імпозантний ланцюг перемог. За нами — рік великих невдач, ба й катастроф усіх т. зв. союзницьких армій — один великий ланцюг поразок.

Переживали ми цей рік усі, глибоко й безпосередньо переживали. Кожну днину — від першої до останньої. З запертим віддихом слідкували за подіями, насторожено вслухувалися, коли пролунають у гучномовці фанфари, що заповідали кожний раз надзвичайне повідомлення. Щоб нарешті довідатися про чергові геройські подвиги, про чергові здобутки всіх родів зброї, на всіх фронтах бротьби. В піднесенні приймали їх та з хвилюванням чекали наступних. Вони приходили — приходили швидко. І що повідомлення — це нова несподіванка, нове заскочення. Це — нове здивування на обличчях нас усіх.

І мовчазне питання поглядом: Що це? В чому скривається таемниця цього непереможного походу німецької армії?

І ми міркували:

Версайський трактат, вірніше накинений Німеччині диктат „переможців", що перемогли не армію на фронті, а виснажені шлунки населення німецьких міст, знищив до щенту німецьку збройну силу. Те, що лишилося — це були жалюгідні рештки колишньої великої мілітарної потуги, що ще недавно змагалася з цілим світом та торощила ворога скрізь, на всіх фронтах. Ці рештки були так непропорційні до величини території й народу, що їх, властиво, могло цілком не бути. Стільки хісна було з ними, що й без них. Тоді, по версайському трактаті, могла воювати з Німеччиною перша з черги новостворена держава. І могла б навіть перемогти. Бо ж усе те зробили „переможні" аліянти свідомо.

Німеччина лишилася без армії, без фльоти, без летунства (буквально!), без твердинь, зброї, фабрик военного промислу. Тоді, коли аліянти затримали все, що мали досі, отримали ще нове від Німеччини й других держав, що були в світовій війні з нею, врешті, продовж довгих років від закінчення світової війни могли продукувати й досконалити свій военний виряд без перепон. Не мали чого боятися, що хтось перешене їх у цьому змазі.

Так воно й було довгі роки на ділі. Здавалося, що такий стан забезпечує творцям версайської системи на довгі роки мілітарну ґеґемонію в Европі.

Прийшов 1935 рік. Віднова німецької збройної сили. Молода німецька армія почала відробляти все те, що втрачене було на всіх ділянках. І памятаете, скільки довкруги цього відродження німецької збройної сили, довкруги продукування нових літаків, танків, гармат, военних кораблів і підводних човнів кружляло кпин та іронічних завваг різних „спеців" від світової політики? Чого вони не наговорили. Даремні, мовляв, усі німецькі зусилля. Нічого вони не вдіють. Наверстати втрачене продовж кількох років — годі. Треба мати на увазі, що паралельно з тими зусиллями й досягненнями Німеччини, йдуть такі ж зусилля й на другому боці. Ну, а що мали аліянти й з чим почала віднову Німеччина? Чи зможе їх дігнаи? Бо навіть і цього мало: треба, чейже перегнати. Даремні зусилля...

Такі міркування були рішальні для всіх політичних потягнень багатьох держав. Такі міркування й переконання довели врешті багатьох до 1. і 3. вересня минулого року, до таких же дат з квітня й травня цього року. Довели багатьох до цього стану, що е в ньому сьогодні й не можуть дарувати собі цього великого промаху, що його зробили, спіраючись на пустих статистичних кресленнях. Виявилося продовж минулого року війни, що для перемоги необхідне не тільки матеріяльне збросння. Що для цього необхідний *дух та ідея!*

Аліянтські армії не стояли в технічному випосаженні далеко позаду німецької армії. Чому ж вони не здобулися ні на одну, бодай льокального характеру перемогу?

Бракувало їм саме того, чим стала могутня й непереможна — хоч і молода — німецька армія: Бракувало їм *духа й ідеї.*

Цього не могли їм дати ті, що ведуть їх та їхніх земляків шляхами, що не відповідають інтересам їхніх народів. Але це могла мати й має німецька армія. Вона захоплена великою ідеєю, що веде її до досягнення справжніх національних завдань. Вона обеднана одним духом, що його дав їй її національно-політичний провід.

Кожний нарід, що е в боротьбі, що вибирається або готується до змагань та хоче в цих змаганнях перемогти — мусить дати своїм боевикам крім кріса й гармати й ще одне:

Духа й ідею!

Без цього немае перемоги в ніякій боротьбі.

П. С-ий.

П. С. 1)

„Німці у Львові!"...

Хто 12. вересня пополудні минулого року був у Львові — не зможе забути тіеї днини ніколи.

Не забуде того, що пережив тоді сам, що пережило населення великого міста. І того, що було згодом, сумерком, що сталося ніччю й що діялося продовж наступних дванадцятьох днів. Аж до хвилини, коли не так сталось, як думалося...

Призвичаївши вже свої — хоч знеможені й виснажені — нерви до постійних відвідин розвідчих і бомбових ескадр німецької повітряної фльоти, що починаючи від памятного полудня 1. вересня постійно й по кілька разів щоденно зявлялися над його головами, обкидуючи бомбами пункти й обекти, що їх уважали необхідним бомбардувати чи знищити, переживши траґічний день 9. вересня — населення Львова збайдужніло вже до загрози й небезпеки згори й мовчки вслухувалося в бундючні радіокомунікати львівської висильні, що в рожевих колірах змальовували ситуацію польської армії на фронті.

Там, на заході, йшла жахлива війна, йшли завзяті бої. Розуміли це й знали всі, що там не так, як переконують радіокомунікати — що там погано. І навіть дуже погано. Про це говорили дуже вимовно щоденно більшаючі валки возів, безконечні вужі вантажних авт і вибагливих лімузин, що ними вивозили свое майно й спасали свое існування польські військові й цивільні достойники всіх ранґ, тікаючи у Львів і по короткому попасі без стриму гналися дальше, на південь, до вимріяного спільного польсько-мадярського кордону, що ним так коротко втішалися, або на південний — схід, до кордону свойого гостинного союзника, що стільки надіявся від їхньої »великодержавної« батьківщини. Гналися назустріч невідомому майбутньому, переполохано оглядаючись позад себе й нервозно блукаючи заспаними очима по небозводі, чи не надлітають їм у слід сталеві хижаки їхнього західного сусіда, що його столиця вже першого дня війни »була збомбардована« їхніми »срібними орлами«. Тікали, кидаючи всіх і все. Не думали про оборону батьківщини, забули про »живі торпеди«, що кандидатами на них були щоденно повні сторінки найбільш патріотичного, найбільш протинімецького й найбільш польського — жидами редаґованого ! — щоденника краківського »Куріерка«. Тікали, щоб як найдальше бути від картин того жаху, що його вже мали нагоду побачити або на лівому березі Висли, або в столиці. Тікали, як тікають щурі з потопаючого корабля. Хоч самі пхнули свою батьківщину на ці буруни розшалілого моря вогню й крови. Це була особлива втеча. Такої втечі не знали й не бачили ті, що памятають світову війну від перших днів її заіснування на сході, що бачили згодом усі кампанії 1918 і 1919 і 1920 рр. на рідній землі ген — ген на Сході.

Населення Львова надіялося, що буде ще гірше — але що воно прийде й станеться так швидко, цього ніхто не надіявся. Навіть ті, що прагнули цього кінця врешті від душі, що тужливим поглядом дивилися на захід. Не надіялися цього зокрема вже 12. вересня.

То ж, коли нежданно залунали крісові вистріли збоку Головного Двірця, а вділ Городецькою вулицею та Сикстуською й Міцкевича хлинули залізничники, моторові й білетери трамваїв, а за ними, скриваючись попід мурами камяниць здовж Ягайлонської вулиці, зявилися спантеличені польські вояки без крісів та розхрістані старшини навіть без поясів і гусаком, хильцем перебігали Гетьманські Вали — збентежилися всі: Що це? — питався один другого, не розуміючи — чи це сон, чи привид.

І ще більше ступанів, коли вчув відповідь:

»Німці у Львові!«...

???

»Так! Це правда. У Львові німці!«

»Німці у Львові!« — пролунало ненадійним гомном і полинуло ген, далеко містом, скрізь, усіми вулицями й закамарками. Полинуло й бентежило, лякало, сіяло жах і паніку, але й втішало одночасно.

Але й дивувало всіх: Невже це правда?

Так! Це була правда.

Це сталося на 12. дні війни, у Львові, на східньому кордоні держави, що рішилася на війну з Німеччиною.

(Дальше буде)

Збройна сила Англії

Увага всіх, що цікавляться війною, звернена тепер на Англію, бо кожний завдає собі питання, як вона довго ще встоїться, а тому і цікаво приглянутися її силам, спроможністю спротиву.

Обшир британського острова без Ірляндії виносить 228,000 км². Найбільша довжина острова є 900 км, а найбільша ширина 500 км. Британський острів сам не є навіть так великий, як половина Німеччини перед прилученням Австрії. До Англії належить і північна Ірляндія, около 13.500 км. та ряд островів як гебридські, шотляндські, оркнейські і ін. Ціла Велика Британія має 242.606 км², населення доходило в році 1935 майже до 47 міліонів. Франція мала у той час около 42 міліони, значиться на 5 міліонім менше ніж Англія.

Збройні сили Англії це військо суходільні, повітряні і морські.

Відмінне географічне положення держави витворило інші форми військової служби, ніж в інших краях. У Великій Британії не було до 1939 р. військової повинности.

Англійська суходільна збройна сила складається з двох груп, а саме з регулярного і з територіяльного війська. Регулярне військо оперте не на військовій повинності лише на добровільним зобовязанні служити 12 літ. Військо в Англії було завсіди наємне, половина його стояла в кольоніях. Другою групою є т. зв. територіяльне військо, що його можна б радше назвати міліцією. Воно призначене до оборони материка. Сюди треба ще зачислити запас поповнення, а саме інженерів, техніків, залізничників тощо, що ними поповняється технічні частини територіяльного війська.

Велика Британія поділена під військовим оглядом на 6 військових округ. Командант такої округи дбає про боездатність і боеготовість частин, що йому підчинені. Воєнний плян Англії передбачує на випадок мобілізації дві можливості а саме війну проти малого ворога і велику війну проти великодержави. В останньому випадку парлямент виносить ухвалу про введення загальної військової повинности. Мобілізація предбачує два етапи поставлення війська на воєнну стопу. В першім етапі поповнюється існуючі кадрові частини до воєнного стану. Другий етап призначений на розбудову територіяльного війська, яке побільшується втроє.

Треба ще підкреслити, що англійські домінії — тобто заморські володіння, не зобовязані нести повинності й тягарів війни материка. Якщо би вони добровільно згодилися воювати за материк, то в тім випадку чисельна сила війська Англії зросла б аж до 8 міліонів білої і 3 міліони чорної раси. Воєнна сила війська самого материка не перевищає в часі війни 2 міліони голов.

Англійці не мали ніколи великого заінтересування до війська, бо положення країни цього не вимагало. Служба в міліції їм вистарчала, щоб навчитися бодай для форми воєнної штуки. В Англії не знали вправ для тих, що приналежні до територіяльного війська. Того рода вправи введено вперше в 1939 р. В тім то році покликано вперше 17.000 резервістів на вправи.

Коли Німеччина зайняла чеські землі (1939), а Польща стала гороїжитися проти добровільного унормування справи Данцігу і т. зв. коридору, мусіла Англія приступити до військових реформ, бо того вимагали союзники і в тому році вирішила збільшити свою збройну силу до 682.000. Англія й не думала тоді, що острів може стати тереном боєвих дій, тому цілу вагу поклала на розбудову протилетунської артилерії, військ охорони побережжя і міліції, значиться територіяльного війська. Річно мали покликувати 310.000 новобранців до війська на 6-місячне навчання. Та ще не зспіла Англія вишколити одного річника в силі 300.000 люда, як вибухнула війна з Німеччиною. Притому сам же вишкіл не обійшовся без труднощів. Забракло відповідного приміщення, одягу, виряду, навчального персоналу тощо. І час 6 місяців був закороткий для навчання воєнного діла. Військова служба в Німеччині триває два роки. А це немала різниця.

В 1939 р. мала мати Англія 19 дивізій війська так регулярного як і територіяльного. Треба признати, що кількість моторизованих і панцирних частин у відношенню до мирового стану досить велика. Панцирного війська мала Англія вже за мира 3 дивізії.

Чисельна сила війська від 1939 р. така:

1. Регулярне військо материка і кольоній	163.000
2. Регулярне військо в Індії	47.000
3. Кольоніяльне військо	9.500
4. Армійський запас	144.000
5. Територіяльне військо	249.500
6. Всякі учбові установи	1.000
7. Резерва поповнення	68.000

Разом отже 682.000 голов. Так велике мало бути військо Англії від 1939 р. Перший річник покликано перед самою війною на 6 місячний вишкіл. З тою силою розпочала Англія війну. Не диво, що Англія не могла прислати більше війська до Норвегії, Бельгії, Голяндії і Франції. Та й той допомоговий корпус Англії зазнав великої невдачі у Франції під Дюнкірхен і тільки втечею на кораблі врятувався від неволі, полишаючи там увесь воєнний матеріял.

Англійська пропаганда впевняє тепер, що за час війни Англія виставила таке сильне військо, якого ще ніколи не мала. Регулярна армія має виносити 1,250.000 голов, а міліція 750.000. Разом два міліони голов. Така то сила буде боронити англійський острів і імперію, коли б німці захотіли силою і в короткім часі зломити воєнний спротив Англії. Чи домінії й заморські кольонії зможуть прийти з допомогою материкові, це більше ніж сумнівне. Досі увесь рік зволікали.

Друга частина збройної сили це фльота, з осібним адміральством на чолі. — Адміральському штабові приналежить вся команда та ціле управління фльотою. Міністр фльоти, так званий перший льорд, відповідає за свої чинности перед парляментом. В Британії є ним звичайно не морський старшина а тільки парляментарист.

До воєнної фльоти напр. в 1938 р. належало 12 лінійних кораблів трьох різних кляс і величин і три бойові кружляки. Всі вони мали 475.000 тон містоти. В той же час були ще в будові два великі кораблі, кожний по 35.000 тон. Поза тим треба сюди зачислити 6 кораблів літаковців, т. зв. авіоматок містоти 115.000 тон. Три дальші літаковці містоти 53.000 тон були 1938 р. ще в будові.

Далі треба згадати 15 важких кружляків кожний около 10.000 тон містоти. Наступна група — це легкі кружляки в числі 38 і загальної містоти 215.000 тон. В 1938 р. будовано 16 дальших легких кружляків.

Іншу групу творять 154 торпедовці, загальної містоти 191.000 тон. За тою групою ідуть 52 підводні судна загальної містоти 154.000 тон, а далі 5 моніторів, 46 канонірських човнів, 6 сторожних човнів, річкові канонірські човна та всякі спеціяльні кораблі.

Обсада британської фльоти в 1937 р. виносила около 100.000 моряків, з того около 6200 старшин.

Британська фльота мала в 1937 р. у своїм складі 241 літаків, що їх забирали боєві одиниці фльоти на свій поклад.

Третьою складовою частиною збройної сили є летунство з окремим міністерством для тих справ та окремим головним штабом. По 1937 р. летунство начисляло всего 100 ескадриль материка, 20 морських і 26 кольоніяльних ескадриль. В 1938 р. число ескадриль самого материка зросло до 129 ескадриль. Разом около 1800 літаків, около 100.000 летунів та обслуги.

Звіт зі збірки металів

Збірки металів для Німецької Армії, які переводжено при ріжних нагодах серед населення, знаходили дуже живий відгомін серед українців. Без ніяких примусів, ніякої заохоти українське населення самочинно брало участь у всіх таких збірках. Без огляду на висоту національної свідомости українські селяни радо віддавали, що могли, для Німецької Армі. Таких збірок було багато, так що коли прийшла збірка металів на заклик Провідника Українського Центрального Комітету, то вже багато металів зібрано при інших нагодах і відведено до урядових осередків збірок. Це поважно вплинуло на чисельні висліди нашої збірки.

Тому з повним признанням треба висловитися про деяких організаторів збірки металів і про ті села, що не маючи змоги зібрати у себе більшої скількости металів жертвували церковні дзвони. Збірку церковних дзвонів серед українських сіл започаткував Вороблик Королівський, повіт Коросно. За ним пішли інші села, а в першій мірі села ясельської округи, які зібрали поміж собою 34 дзвони.

Характеристична річ, що в таких районах, як Володава, де населення виказувало дотепер не надто велику національну організованість з огляду на перепони, або Балигородщина, чи Ясельщина, де населення дуже бідне, збірки були поважні, що більше — осягнені цифри рекордовими і кращі від інших, богатших і здавалося б краще зорганізованих округах. Дуже добре поставився Білгорайський округ, який крім збірки металю, зібрав дуже поважну суму на Німецький Червоний Хрест.

Для докладної контролі і зіставлення збірки треба було взяти від органів влади, яким передано метали, урядові посвідки. Ці урядові посвідки треба було долучити до звітів, щоб їх передати як основу обчислення державним органам. На жаль з цими посвідками була дуже велика морока, бо з правила треба було по кілька разів домагатися, щоби такі посвідки прислали. А деякі Допомогові Комітети, як от наприклад Перемишль і Холм взагалі таких посвідок не прислали. Це змусило нас їхні збірки усунути з загального виказу так само, як це було з Допомоговим Комітетом у Ярославі, який свою посвідку по кількаразових упімненнях прислав запізно.

Збірки металів серед українців переводжено так на корінних українських землях, як також по всіх містах Генерального Губернаторства, де живуть українці. Коли йде про українські округи, то під оглядом чисельного висліду перше місце займає Український Допомоговий Комітет у Володаві, який згідно зі звітом зібрав 4.001 кг. металів, та урядову посвідку передав тільки на 3.501 кг. металю. Подібно добре списалася Сяніцька округа, яка згідно з урядовими посвідками зібрала й передала владі 3.646.25 кг. металю. Тут ще треба згадати, що деякі громади Сяніцької округи безпосередньо складали метали до урядових місць і не прислали нам урядові посвідки. По них йде Ярослав зі збіркою 2.318,75 кг, Новий Санч 2.034,05 кг, Ясло 1.677 кг, Перемишль 1464 кг (одначе урядового доказу Перемишль, не зважаючи на кількаразові пригадки не прислав). Інші округи дали по менше, як 1000 кг. Бела, Грубешів, Холм зовсім не дописали. В Белзчині переведено збірку, частину відставлено, без посвідки, а частина лежить у Белзі ще не відставлена. Тому збірка Белзу не може входити в загальний звіт. Дуже дивно виглядає Холм зі своєю округою, де зібрано 90 кг. (девятьдесять) і до цього ще й не прислано урядового посвідчення. Це тим більше неоправдане, що наприклад таке, мішане під національним оглядом, Замістя зібрало 597,94 кг, отже Холм міг зібрати куди більше.

Збірки з інших міст Генерального Губернаторства, де є українські кольонії дали такі висліди: Краків 2857 кг, а крім цього кільканадцять штук срібних монет, Варшава 1.172 кг, Радом 230 кг, Ченстохова 207 кг ітд. Збірки перевели всі міста, але з огляду на те, що в численних містах українців не багато, збірки не могли бути великі.

Представники У. Д. К. в Сільці (Седльце) зорганізували й перевели загальну збірку серед усього населення. Збірка ця дуже поважна около 140 тон, однак в наш звіт входити не може. Дуже мило вражає, що українці, розкинені дрібними кількостями по всіх містах Генерального Губернаторства, тепло відгукнулися на заклик Провідника У. Ц. К. і дуже широко перевели доручену їм збіркову акцію.

Загальна сума збірки металю серед українського населення, переведена Українськими Допомоговими Комітетами, 24.200 кг, з того тільки на 17.000 кг. є урядові посвідки і ці формально признані. Інші досі непризнані, а можуть бути признані тільки на цій основі, якщо додатково прийдуть урядові посвідки з цих місць, де метаь віддано.

Вкінці можна ствердити, що вислід збірки повнотою залежав від місцевих Українських Допомогових Комітетів. Де У. Д. К. до справи підходив поважно й доложив усіх зусиль, там вислідн добрі, а навіть дуже добрі, а де У. Д. К. справу занедбав, там, хоч були можливості багато зібрати, зібрано дуже мало. В цей спосіб вислід збірки стають показчиком діяльности У. Д. К. в цім напрямі.

—o—

Згасла ватра...

ПАМЯТІ МОЛОДОГО РІЗБАРЯ — МИХАЙЛА ЯЦКОВА.

Рим, вересень 1940.

Мало хто знав Його — Михайла Яцкова, стрункого юнака, з продовжним, худощавим обличчям, в якому життям грали під широким, ясним чолом, сині очі.

Відійшов у Вічність!

Син українського села. Вже від малечку забідований. Коли в молодих грудях запалало серце до Музи: l' Arte! тоді ж саме в тих грудях відізвалось і причаєне зло: недуга. Одна палила його серце й душу, друга нищила тіло.

А юнак, довбаючи долотом, чи формуючи в глині, творив свої світи, давав їм свою молоду душу і — горів!

— Недуга! — думав серед голоду і холоду; — я, молодий, переможу її! Щоб мені у світ!...

Про Італію мріяв. Писав туди листи до земляків, випитував.

І дістався у ту для мистців вимріяну країну грецької краси і ґрації, ренесансу сили і гармонії. І в Римі — перед головою Зевеса Фідія, перед Аполльоном із ящіркою Праксителя, перед Діскометуном Мірона, перед Мойсеєм Мікельанджеля, перед Аполльоном і Дафне Л. Бернінія, перед Геркулем А. Канови — вистоював годинами в екстазі і смирно горів вогнями цих творців. А його душа, як багатий келих, сповнялась новим змістом і формами новими.

Він же — голодував, мовчав: І ніхто про це спочатку не знав...

І творив. Сам він скромний та його римські твори діставали силу, вираз, гармонію, ритм.

Земляки, дивуючись:

— Святий Юрій! Цей кінь, що не знає стриму в гоні! І подобалась ця різьба його маестрові в академії й цей узяв її собі...

— Його „торсо" — має ґрацію, силу: щось, що чуєте більше, ніж бачите!...

А він різьбар, скромний — мовчав, мріяв, горів.

— Жити, творити, жити-бути в Україні! — прагнув.

Бо душа мистця, як ватра, що в зоряну тишу ночі палає на верхах гір!

Душа мистця, як смолоскип, що горить у стіп Бога — Творця природи і людини, і у стіп Музи!...

І чим більше чистого Бога в душі і серці мистця, тим твір його совершеніший, святішим полумям охоплений.

Та недуга — нищила легені, мрії, вогні юного серця...

І — 24 серпня 1940 р., коли римське серпневе небо окутане глибоко синявою і жахтить сонцем, тоді Михайло Яцків на тридцятій весні життя — заснув!...

Згас!...

М. Островерха.

До тих, які люблять рідну пісню

Українці Холмщини (з Підляшшям) завсіди кохалися в співі і мали дуже багато колядок та інших релігійних та світських пісень. Ці старі пісні забуваються, зате в останньому часі народжуються нові народні пісні. Перед світовою війною я зібрав велику кількість світських народних пісень і написав про них більшу працю, але вона в рукописі загинула на Поділлі. Сьогодні хотів би відновити цю працю. З тією метою звертаюся до інтеліґентів по селах і містечках: священиків, учителів, дяків та інших з гарячим закликом: записувати пісні і надсилати мені.

При цьому висловлюю такі побажання: 1) Записувати старі пісні — історичні, обрядові, рекрутські, панщизняні, героїчні (найстарші), жартівливі, колискові й т. д. (лише місцеві, незапозичені з інших земель). Записувати так, як співали у старі часи, з уст старих людей. Під кожною піснею подати: в якому селі записано, якого повіту й з чиїх уст. Якщо є кілька варіянтів, записати всі з тими самими відомостями. 2) В останньому часі звилися в селах багато нових пісень-віршів: про Польщу, руйнування церков, про комуну, партії, поодиноких діячів, про русифікаторів, а також сміховинні й спеціяльно-дотепні, вуличні, на зразок московських »частушок«, та за зразком польських кабаретових. Записувати також само точно, хоч би були й нецензурні слова, подаючи село, повіт і хто їх дав до запису. 3) Записуючи памятати, що наш нарід на Холмщині (з Підляшшям) часто вимовляє »е« як »и« й »о« як »у« (»переді« як »пирид«, »молоко« як »мулуко«), але все ж це не »и« й »у«, а »е« й »о« й так їх записувати, бо інакше виходить перекручування народної мови, що ми вже зустрічали в часописах.

Записування народніх пісень (фолькльорних) це велика прислуга українській науці та культурі. І сподіюся, що інтеліґенти сіл і містечок радо візьмуть на себе цю корисну працю. Як би хто міг записати мельодію старих пісень чи подати, на яку відому мельодію співають нові пісні, це значно збільшило б вартість запису.

Зібрані пісні висилати на адресу: Холм, вул. Перацького 31.

Володимир Островський.

ВАЖНЕ ДЛЯ ВП. ПЕРЕДПЛАТНИКІВ В НІМЕЧЧИНІ І ПРОТЕКТОРАТІ! До сьогоднішнього числа долучуємо чеки »УНО« в Берліні і чеки В-ва »ПРОБОЄМ« в Празі, якими просимо вислати передплату та вирівнати евентуальні залеглості за передплату, книжки, оголошення і т. ін. Просимо подавати докладну й читку адресу на відворотній стороні чеку. Там, де витиснена печатка »Українського Видавництва« написати виразно, на що призначені гроші.

Звертаємо увагу, що гроші висилані з Німеччини і Протекторату доволі давго до нас йдуть. Кому залежить на скорім полагодженні справи повинен прислати нам посвідку надання грошей. Розходиться це головно при замовленні книжок.

»Українське Видавництво«.

З українського життя

ЯСЕЛЬЩИНА.

СВЯТКОВА ВЕЛИКА

Село Святкова Велика ясельської округи (від Ясла віддалене воно 36 км., — від словацької границі — 15) — це одно з краще загосподарених лемківських сіл. Перед двома роками перевели тут комасацію, що піднесла село під господарським оглядом на один ступінь вище. В селі вживають більше, як деінде, штучних погноїв, є тут кружок »Сільський Господар«, що правда на папері, є кооператива, одна з багатших в окрузі. Саме покривають нову муровану 3-клясову школу. — Свою »вищу ранґу« завдячує село м. ін. свому колишньому учителеві п. Звірикові, що перед 5 роками мусів покинути село. Він живе тепер коло Сянока, 80 км. від Святкової — та ще досі відвідують його святківські люди, шукаючи в нього поради чи то в громадських справах, чи в приватних. Не так легко знайти приклад подібного духового звязку між селянами й їх духовим батьком, бо ні час ні віддаль не ослабили того звязку, хоча за той час крізь село перевалилася ціла купа всякої масти батюшок. Задумається святковянин, не знає, яку дорогу вибрати й ану, — до Звірика...

Війна, переселенча акція, історичний »буревій« — сколихнув до основ Святковою Великою. Тепер уже все вертається до нормального русла й є надія, що при пильній праці всіх — село до року »заавансує« знову на ранґу вище. Тут передусім поле для попису місцевій кооперативі. З новим шкільним роком кооператива заводить у себе книгарню. Молодь, хоча 60 відсотків її виїхало до Німеччини, рухається. Місцевий »Аматорський Гурток«, що продовж ферій дав дві гарні вистави, задумує тепер виїзджати й на »провінцію«, бажаючи здобути дещо гроша на свої власні театральні інвестиції (декорації, тощо). Минулий шкільний рік закінчився »Шкільним вечором«, в якому пописувалася кожня кляса зокрема. Правдиву несподіванку зробила 4-та кляса, що виставила комедію в 1. дії — по німецьки!... Недавно основано і хор, що має добрий добір голосів та ще кращого диріґента, брата Івана, якого воєнна доля закинула з жовківського монастиря ОО. Василіян аж тут. Село відживає, будяться пригноблені неволею сили до нового життя.

Надходячий »зимовий сезон« стоїть під знаком плянової й живої господарської і культ.-освітньої праці. Плянується цикль популярних рефератів для селян; друга справа великої ваги — це підготовити продовж цього року всю здібну дітвору (від 13—17 літ) до фахових шкіл. Має свої пляни й аматорський гурток і хор, зокрема місцева орхестра (покищо з 5 хлопців), що задумує і має »амбіції« статися в кожному часі »репрезентативною« — на цілу округу.

Як подумати — Боже! Кілько тут можна було зробити за останніх кільканацять літ — при такій здібности та при такій вродженій культурі й інтеліґенції тутешніх селях. Коли б не ця неволя, що врешті скінчилась та розяснила світ Божий.

ДУБРІВКА, ПОВ. ЯНІВ ЛЮБ.

В Дубрівці, пов. Янів Любельський, стараннями о. сотрудника заложено дитячий садок і хоча не провадила його садівничка, бо ніхто не зголосився, проте осяги були гарні. О. сотрудник проводив цей садок не жаліючи ні трудів ні доброго серця. Діти привязалися до нього, як до рідного батька, а це можна було бачити хочаби підчас святочного закінчення садка, що відбулося 1. вересня. Багата програма, осяги праці, переконали громадян Дубрівки, що виховування дітей в рідно-шкільному дусі, це найпекучіша справа. Не одна мати чи батько не могли здержати сліз радости, прислухуючись українським співам та деклямаціям своїх маленьких потіх, бо треба знати, що парохіяни Дубрівки ще досі говорять по польськи. Всього тільки один господар у селі Мих. Волошин знає рідну мову. За цю щиру працю подякувала провідникові садка від матерей п. Зубалева. На закінчення відспівано святочно національний гимн. — Враження із цього свята помітне та з певністю залишиться на довго між громадянами Дубрівки.

ХОЛМЩИНА.

ЯК ПРАЦЮЄ СЕЛО ЦИЦІВ?

Літо, жнива — це час найважчої праці на селі. Але навіть і тоді орґанізаційне і суспільне життя нашого холмського села не завмирає, праця не устає, але навпаки щораз краще розвивається. — Доказ цього дало с. Цицір, холмського повіту.

У липні заходами управителя школи Антона Савича відновлено діяльність місцевої філії »Рідної Хати«. В першу чергу розпочато з позашкільною молодю, а саме зорґанізовано хор та аматорський гурток. Справу диріґента розвязано в цей спосіб, що кооператива »Згода« в Цицові на крамаря запросила Івана Несторака, який по цілоденній важкій праці у крамниці працює додатково з молодю. Оживились домівка кооперативи, де тимчасово примістилась і »Рідна Хата«, а мельодії українських народніх пісень щовечора тепер лунають над селом. В домівці, під вікнами завсіди повно наших людей; молоді з сусідніх сіл і німців. Сидять цілі вечорі, читають часописи, захоплюються піснями та танками, а поволеньки й самі учаться. Тільки поляки в безсильній злобі все відгрожуються та пробують ріжними відомими способами нам докучити. Нпр. польська поліція зажадала від управи кооперативи, щоб українсько-німецьку вивіску змінила на польську, а коли управа це домагання відкинула, посипались протоколи за сплювачку, брудні мішки то що. Пробували підчас проб хору спровокувати авантури, щоб потім була нагода заборонити збори, але молодь ці провокації зліквідувала успішно.

Дня 28 серпня ц. р. відбувся в Цицові перший виступ новозорґанізованого хору. Концерт почався могутнім „Не пора", після чого управитель школи А. Савич говорив про багатство та красу рідної мови і пісні. На програму хору склалися такі пісні: „Реве та стогне", „Ой Морозе", „Ой піду я до млина", „Ой заросли вже дороги" — та ще декілька народніх пісень. Пісні переплітано деклямаціями: Шум Лізи — „Розрита могила", Вуйтюк Марії — „Тарасова ніч", Василевової Люби „Кобзар". Концерт закінчено гимном „Ще не вмерла". Беручи під увагу матеріял, з яким диріґент Несторак розпочав в хорі працю, та короткий час підготовної праці, слід признати, що виконання пісні було дуже добре. Велика праця диріґента і хористів виявилась вповні. Виріжнялись голоси жіночі, слабші були баси.

В селі є ще церковний хор, де передусім співають старші віком люди. Варто, щоб оба диріґенти Несторак та Баран якось порозумілись, та свою працю узгіднили, а молодь, яка так гарно співала на концерті, напевно зуміє заспівати і в церкві.

НІЧНІ БАНДИТИ.

Дня 27. серпня в годині 10. вечером, коли православний священик Жулина, павлівської волости холмського повіту о. Собко з дружиною вели розмову в кухні з гуртком селян, два бандити вирізали шибу у вікні та влізли до середини хати. По виході селян вони несподівано вдерлися до кухні з револьверами, стероризували господарів, забрали всякі одяги, казали подати собі вечерю і зівши та відпочавши погрозили ще домашним револьверами, остерігаючи їх, щоб не зголошували про цей напад поліції. Бандити не були замасковані, говорили по польськи. Дружина священика з переляку захворіла на нервовий розстрій.

ПОСТРІЛИВ ДІВЧИНУ.

28. серпня перед домом поліційної станиці, спинилася вбога селянська підвода. Польський поліціянт, побачивши її, закричав: »До доктора, а не до поліції!« Вмить зібрав гурток цікавих. На возі лежала молода дівчина з окровавленою рукою й суконкою, а над нею лементувала мати. З розмови з нещасною жінкою ми довідалися, що вона з села Стайного й називається Маріянна Пагінська. Її доньку постріляв у якійсь суперечці реґовецький поліціянт — Лавнік.

НОВИНКИ

КАЛЄНДАР

ВЕРЕСЕНЬ.

14. Субота — Симеона.
15. НЕДІЛЯ — 13. ПО СОШ. МАМАНТА.
16. Понеділок — Антима, Теоктиста.

— ЗАУПОКІЙНІ ПАНАХИДИ ПО БЛ. П.Д-РОВІ ЄВГЕНОВІ ПЕТРУШЕВИЧЕВІ, колишньому Президентові Української Національної Ради та Диктаторові Західньої Области УНР — відправляться заходом Українського Допомогового Комітету у Кракові у гр.-кат. церкві в суботу 14. вересня ц. р. в год. 18-ій, і в православній церкві в неділю 15. вересня ц. р. в год. 18-ій.

— РЕКОЛЕКЦІЇ ДЛЯ СВЯЩЕНИКІВ відбудуться в Кракові під проводом о. Й. Маркевича Ч. С. В. В. від 20. до 27. вересня. Перша наука дня 20. о год. 6. рано в церкві св. Норберта.

— ПРОМОЦІЯ. Дня 6. вересня ц. р. промувався у ґрацькому університеті п. Осип Сеневький на доктора всіх медичних наук.

— ВСІХ УЧИТЕЛІВ ПРОФЕСІЙНИХ ШКІЛ, які зареєструвалися в Українському Центральному Комітеті, взивається, щоби додатково якнайскоріше прислали свої перебіги життя і кваліфікації, оскільки досі цього не зробили. Без перебігів життя їхніх подань не братиметься під увагу. УКРАЇНСЬКИЙ ЦЕНТРАЛЬНИЙ КОМІТЕТ — Культурно-Освітній Керманич.

— ВСІМ ЗАЦІКАВЛЕНИМ БАТЬКАМ подається до відома, що справа дозволу на основання українських приватних гімназійних курсів у Кракові рішиться в цих днях. Ця справа найшла зрозуміння в урядових німецьких колах і є надія на осягнення дозволу, хоч несподіванки невиключені. — УКРАЇНСЬКИЙ ЦЕНТРАЛЬНИЙ КОМІТЕТ, Культурно-Освітній Керманич.

— У ВОЛОДАВІ ВІДКРИВАЄТЬСЯ ДЕРЖАВНА 2-РІЧНА ТОРГОВЕЛЬНА ШКОЛА. Діти, що покінчили 14 рік життя та мають щонайменше освіту 7-ми клясової народньої школи повинні в якнайскорішому часі зголоситися. Також повинні зголоситися і ті, що вчилися вже у торговельних школах, і бажають продовжувати свою науку, бо для них передбачені вищі кляси. Дотепер до школи зголосилося 311 учнів.

— УПРАВА ДЕРЖАВН. ТОРГОВЕЛЬНОЇ ШКОЛИ У ВОЛОДАВІ пошукує професорів книговодства, товарознавства, писання на машині та стенографії. Всі, що можуть рефлектувати, внесуть в якнайскорішому часі прохання з життєписом на адресу Українського Допомогового Комітету в Холмі, Люблинська 3.

— ВПИСИ ДО СЕМИНАРІЇ ТА НА ПЕДАГОГІЧНИЙ КУРС. В найближчих днях починаються вписи до української державної коедукаційної семинарії в Романові-Живці. Одночасно починається при згаданій семинарії ОДНОРІЧНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ КУРС для тих абсольвентів середніх шкіл, які бажають посвятитися учительському званню. Ближчі інформації Дирекції семинарії будуть оголошені у »Краківських Вістях«. — Управитель проф. Омелян Цісик.

— ЗАКІНЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО АДМІНІСТРАЦІЙНОГО КУРСУ В ЛЮБЛИНІ. В серпні відбувся в Люблині перший український адміністраційний курс під проводом ландрата д-ра Кіпке. З приводу його закінчення відбувся в Люблині товариський вечір при участи п. Губернатора д-ра Цернера, німецьких і українських гостей, викладачів і курсантів. Ляндрат д-р Кіпке привитав усіх прнявних, подякував німецьким урядовцям за їхні виклади для курсантів, підкреслив значіння цього курсу, як першого в Генеральному Губернаторстві, якого завданням приготовити українців до праці в адміністрації. Учасники цього курсу в найближчому часі приступлять до праці на теренах, замешкалих українцями. Відтак дир. Тимцюрак висловив подяку німецькій владі від У. Ц. К. у Кракові та У. Д. Комітету в Люблині за дану можливість фахового вишколу багатьох молодих українців. Один з курсантів промовив від співучасників курсу прирікаючи, що всі вони у своїй відповідальній праці сповнятимуть совісно свої завдання. Вкінці курсанти виконали українські пісні й танки. Товариський вечір пройшов у незвичайно милій атмосфері.

— УКРАЇНСЬКА »РІДНА ХАТА« КОЛЕ В ОЧІ... На тартаку в Ярославці грубешівського повіту (в маєтку фундації Сташиця) хтось попсував мотор (там день і ніч пильнує сторож і працює паляч). У Ярославці є »Рідна Хата«, що дуже коле в очі місцевих поляків. І ось скинули вину на неї. В результаті голова »Рідної Хати« п. Романчук і заступник голови п. Новосад опинилися в таборі примусових робіт у с. Мірчу того ж грубешівського повіту.

— ЖНИВА В НІМЕЧЧИНІ. Державне статистичне бюро предложило вислід жнив у Німеччині. Всі надії ворогів на лихий вислід жнив не сповнилися. Треба числитися з вислідом жнив 24,6 міліонів тон, що відповідає пересічно вислідові минулого року. Крім цього прибуло ще щонайменше 3,5 міліони тон з нових східніх округ. Заповідається гарний збір бараболь і буряків.

Студентські справи.

ВПИСИ ДО ВИСОКИХ ШКІЛ У БЕРЛІНІ.

Українське Студентське Т-во »Зарево« в Берліні повідомляє: 1) Всі прохання про приняття на студії у високих школах: Берліна, Данціґу й Еберсвальде, що вплинули до »Зарева« чи »НаСУСОН-у«, своєчасно передано відповідним урядам до полагоди; 2) Про вислід полагоди прохань кожний зацікавлений дістане відповідь від відповідної високої школи вже в найближчих днях; 3) Кожний, хто вибирається на студії з Генерального Губернаторства, дістане на основі того повідомлення: а) дозвіл на вїзд до Берліна, б) дозвіл на ввіз гроша; 4) При вписах та іматрикуляції приявність нових студентів обовязкова. Вступні оплати 30 РМ. перед іматрикуляцією та около 20 РМ. по іматрикуляції конечно зложити у відповідних бюрах високої школи. Від цих оплат нема звільнень; 5) Кожний, хто думає старатися про знижку або звільнення з оплат, зложить відповідне прохання в канцелярії НаСУСОНу. Відповідні друки дістане кожний в школі; 6) УСТ. »Зарево« старається про дешевше тридене приміщення для позамісцевих товаришів. Кожний, хто бажав б користати з дешевого нічліґу, подасть негайно такі дані: а) коли приїздить до Берліна, б) хто зі студентів, які вже перебувають в Берліні його знає, в) на якому залізничому двірці думає висідати. На нашу думку найкраще висідати на двірці »Фрідріхштрассе«; 7) Не брати з собою постелі.

УСТ. »Зарево«, Берлін, Шарльоттенбурґ 7, Постфах 243.

ПОДЯКА.

За дбайливу опіку та скоре вилікування мене з тяжкої хвороби складаю Вп. Д-рові Омелянові Волинцеві в Горлицях найсердечнішу подяку. Грінбавм.

Посмертна згадка

МИХАЙЛО ЯЦКІВ

Дня 24. серпня 1940 в Інституті Форляніні помер на сухоти *МИХАЙЛО ЯЦКІВ* у 30-ому році життя. Походив з Олеська в Золочівщині. Вже змалечку припав усім серцем до скульптури. Учився у Львові в Промисловій Школі. І бідував. Діставшись до Малої Семинарії у Львові, виявив там свій небуденний талант і дальше вчився під рукою скульптора А. Коверка. При помочі наших львівських духовних кругів молодий мистець їде 1938 р. восени до Риму до Академії Мистецтва. І тут студіює під рукою одного з кращих професорів Дзанеллія. Яцків був одним із кращих молодих учеників Академії. Приходять часи близької війни — 1939 р. Грошей не вільно висилати. Він, скромний, мовчаливий, нічого нікому не каже, що голодує. Всетаки — земляки довідались. І так наші римські о.о. Василіяни і колеґіянти в першу чергу, а також й усі майже земляки стали йому помагати. За посередництвом земляків, заопікувався ним у 1939 р. восени проф. Уґо Бані й виробив йому місце спершу в лікувальні Санто Спіріто, а потім у санаторії Форляніні — в Римі. Мимо всіх зусиль недуга нищила молодий, збідований орґанізм, поки юнак не заснув на віки. Серед усіх земляків і чужинців, що його знали, лишив по собі — цей люблений, чесний, характерний і релігійний молодий мистець — щирий і правдивий жаль і смуток. ВІЧНА ЙОМУ ПАМЯТЬ!

Короткі вістки

= КАНЦЛЕР ГІТЛЕР прийняв мадярського посла Кеме Стояй, що вручив йому письмо реґента Мадярщини, адмірала Гортія.

= ЧУЖОЗЕМНІ СТАРШИНИ НА ПОЛЯХ БОЇВ. До Берліна прибули делеґації болгарських, еспанських і фінляндських старшин, що в товаристві представників німецької начальної команди обійдуть поля боїв в Бельгії та Франції.

= РОЗВЯЗАННЯ ВСІХ СЕКТ В РУМУНІЇ. Румунський міністер віроісповідань розвязав всі секти й релігійні союзи в Румунії та заказав дальшу їхню діяльність. Членів розвязаних сект уважатимуть за безвіроісповідних. Синаґоґа буде відкрита тільки тоді, коли в місті буде бодай 400, а в селі понад 200 жидівських родин.

= Б. КОРОЛЬ КАРЛО II В ЛЮҐАНІ. Колишній румунський король Карло II разом з жидівкою Люпеску та з кільканадцятьма особами прибув до Люґана у Швайцарії. Він має постійно поселитися в Портуґалії.

= ВМАРШ МАДЯРІВ ДО КОЛЬОШВАРУ. В середу пополудні мадярські війська ввійшли до Кольошвару, столиці Семигороду.

= БОЛГАРІЯ ПРОТИ МАСОНІВ. Недавно масльожі в Болгарії оповістили, що самі розвязуються. Тому що це був тільки позірний маневр і масони сподівалися через те оминути державної інтервенції, міністер внутрішніх справ Грабовський іменував комісію для прослідження цієї справи. Майно масонських льож сконфісковане та передано на добродійні цілі.

= НОВИЙ ПРЕДСТАВНИК ФРАНЦІЇ В КОМІСІЇ ЗАВІШЕННЯ ЗБРОЇ. Як наслідника новоіменованого французького міністра війни ґен. Гунціґера предложено на голову французької комісії завішення зброї у Вісбадені ґен. Доена.

= РУХИ АНҐЛІЙСЬКОЇ ФЛЬОТИ. З Ґібральтару виїхала анґлійська фльота на Середземне Море; багато кружляків виплило на Атлянтик.

= ЗАТОНУЛО АНҐЛІЙСЬКЕ ПІДВОДНЕ СУДНО. Анґлійська адміралиція подає, що затонуло підводне судно »Фенікс«.

= СКАСУВАННЯ АМЕРИКАНСЬКИХ ПОСОЛЬСТВ. У столицях трьох балтійських держав, Литви, Лотви й Естонії, що ввійшли у склад СССР, скасовано всі американські посольства й консуляти.

= ЗНИЖКА КУРСІВ В НЮЙОРСЬКІЙ БІРЖІ. Від понеділка почалася в нюйорській біржі сильна знижка курсів. Особливо сильні втрати мають акції военного промислу. Господарські кола Злучених Держав мають сумніви, чи Анґлія видержить могутні німецькі атаки.

ОГОЛОШЕННЯ

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ

Книжки, шкільне та бюрове приладдя, дитячі забавки — продає »Папирус« у Ярославі, вул. Головна 16. 1012 5-15

Дарка, відізвися! — Брат Богдан Кузич, пошта Красничин, пов. Красностав. 1026 4-5

Адвокат Д-р Роман Савойка переніс канцелярію й веде в Кракові при вул. Burgstrasse 33. — Тел. 147-63. 1052 1-2

Хто знає, де перебуває Іван Бойчук, вояк 31. п. піхоти, прошу дати знати за винагородою на адресу: Йосип Бойчук, Dowżniw, Post: Żniatyn ad Belz 1056 1-1

Пошукую дентистичного техніка самостійно вести технічно-дентистичну робітню за доброю винагородою. Зголошення: Іван Башта, лікар-дентист, Łeczna Kr. Lublin. 1057 1-3

Хто знає місце побуту Віри Крисюкевич із Дембліна, що виїхала в березні 1940 р. з наміром передістатися до Дубна, зволить повідомити — **Матвій Гайдук**, Демблін, Ірена. 1058 1-1

Д-р Богдан Карпевич відкрив адвокатську канцелярію й веде її в Замістю, вул. Жеромського ч. 11 а/I. 1059 1-10

Пошукую Степана Бартка, що находився до війни Бендзін — Сосновець. Хто знав би де перебуває пошукуваний, прошу ласкаво повідомити мене на адресу: А. Петричка, Wien 50. IV. Wiedner Gürtel 32/10. 1061 1-1

Українець, лагідної вдачі, 26 літ, навяже переписку в матримоніяльному намірі. Зголошення на адресу: Nikolaus Kowal, Wirth Droynig üb. Zeitz 2., Deutschland. 1062 1-1

Товариші та Знайомі, відгукніться! Йосип Ганкевич (село Лисовичі, пов. Стрий) нова адреса: Geisenkirchen, Glas und Spiegel-fabrik, A. G., Achtingstrasse Nr 19. Deutsches Reich. 1063 1-1

Ілько Гривняк пошукує Знайомих. Василь Івахів і Микола Цап із села Бочева, відгукніться на адресу: Ilko Hrywnak, Ansbach, Promenade 20/II. 1064 1-1

Антін Довган і Евген Говикович із Миколаїва н. Дністром (полонені), відізвіться! Антін Вінявський, Dinkelsbühe, Nördlingerstr. 55. 1065 1-1

Пошукую Вуйну з дочкою. Віра Барчук ж. Дмитра, дочка Надія Б. Давніше замешкалі в Хинові (p. Chynów, koło Grójca). — Пошукує сестрінець Василь Шкромида. Прошу повідомити за подякою на адресу: Wasyl Szkromyda, Seggerde b/Weferlingen, Kr. Gardelegen. 1066 1-1

Ірцю Ґерчук із Збоїськ, подайте свою адресу для Стефка Г. з Б. до »Кр. В.« 1067 1-1

Пошукую брата — Григорія Товтина з Височька Нижнього пов. Турка. Хто знав би про нього, хай ласкаво напише на адресу: Stefan Towtyn, Nichaitaifingen. Kreis Hürtingen, Württemberg. 1068 1-1

З пристійною, симпатичною, гарної будови брюнеткою, шатинкою (дівчиною років 19-22), характерною, веселою й лагідної вдачі, господарною, з середньою освітою, матеріяльно незалежною, в подружних намірах навяже переписку енерґійний, без налогів фахівець. З селянських родин панни не виключені. Неанонімові листи з світлинами адресувати до »Краківських Вістей« під »Тихий вечір«. Зворот світлин і дискретність запевнені. 1069 1-1

Оголошуйтесь у „Краківських Вістях".

ЦІНА ОГОЛОШЕНЬ: Ціла сторінка 600 зол., пів сторінки 320 зол., 1/4 сторінки 180 зол., 1/8 сторінки 150 зол., 1/12 сторінки 80 зол.
МЕНШІ ОГОЛОШЕННЯ: 1 міліметер ширини 1 шпальти (або його місце) 1 зол. — В тексті 100% дорожче, на першій сторінці 200% дорожче.
ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ: 30 сотиків за слово, найменше 3 зол. Для шукаючих праці 15 сот. за слово. Матримоніяльні по 50 сот. за слово.
КНИЖКИ: Всі книжки нашого видавництва продають книгарні й адміністрація видавництва. Хто хоче замовити книжки просто на свою адресу — повинен наперед прислати належитість і на пересилку, а тоді вишлемо бажані книжки.
ПЕРЕДПЛАТА »Кр. В.«: Цінник передплати поданий на першій сторінці. Передплату треба висилати згори. Передплата однакова в краю й закордоном. Часопису на кредит не можемо висилати. При зміні адреси треба все подавати попередню адресу.
ВИСИЛКА ГРОШЕЙ: Гроші на передплату чи книжки з Генерал-Губернаторства належить посилати переказами або чеками нашого видавництва Sch. A Warschau Nr. 2.143. З Німеччини на адресу: „Ukrainische Nationale Vereinigung" Berlin W. 50. Ansbacherstr. 15. З Протекторату на адресу: Probojem".Praha XIV-65 post. schr. 3.Курс 1 нім. марки 2 золоті; 1 чеської корони 20 сот. При висилці грошей все треба подати на що призначені гроші. Звертаємо увагу подавати читко і докладну адресу.

За Редакцію відповідає начальний редактор Л. Хомяк у Кракові. Видає „Українське Видавництво", Краків, вул. Кармелітська 34, II. Телефон 230-39.
З друкарні „Нова Друкарня Денникова" під наказною управою, Краків, вул. Ожешкової 7, тел. 102-79.

Verantwortlich für den Gesamtinhalt und Anzeigenteil; Hauptschriftleiter L. Chomiak, Krakau. Verlag: „Ukrainischer Verlag" G. m. b. H. Krakau, Karmeliterstrasse 34. II. Fernsprecher 230-39. Druck: „Nowa Drukarnia Dziennikowa", Kommissarische Verwaltung, Krakau, Orzeszkowagasse 7. Fernsprecher. 102-79